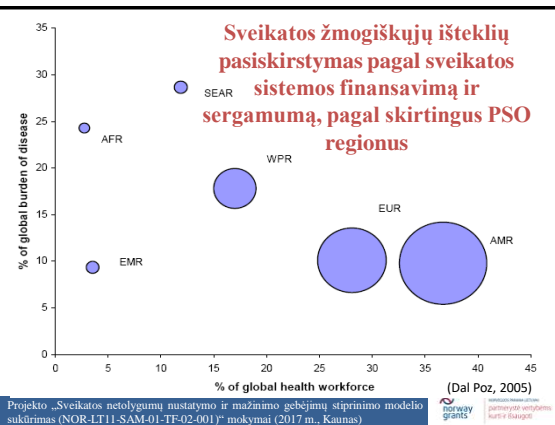

Sveikatos netolygumų mažinimas Lietuvoje: dabar arba niekada?

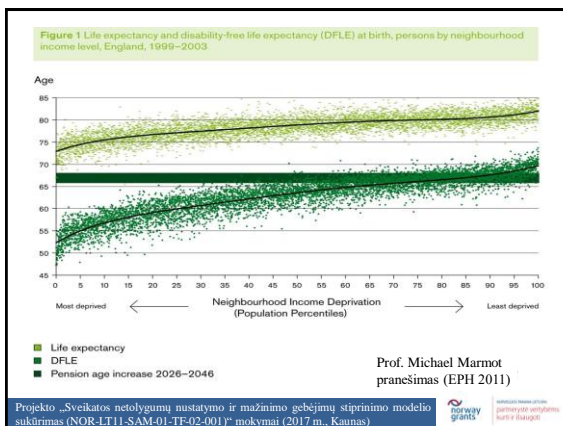
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

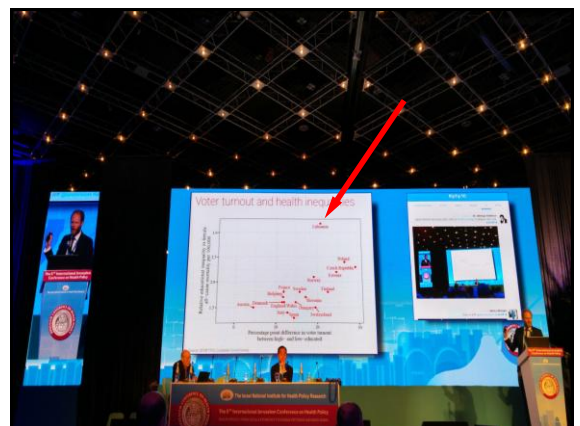
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Gal Lietuvoje dar nėra taip blogai ?

- Jei Jūs esate Australijos aborigenas, tai Jūs turite ...
  - 7 kartus didesnę tikimybę hospitalizacijai dėl inkstų nepakankamumo;
  - 5,9 karto didesnę tikimybę savizudybei (vaikiniai);
  - 4,4 karto didesnę tikimybę savizudybei (merginos);
  - 3,3 karto didesnę tikimybę diabetui;
  - ir t.t.

Šaltinis: Australia Health 2014

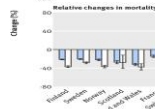
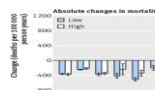
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

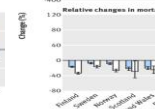
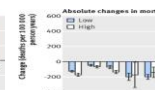
veiklos finansavimas paramos gavėjams kurti ir įgyvendinti

Lietuvoje sveikatos netolygumų situacija toliau blogėja

Absoliutus ir santykiniai mirtingumo pokyčiai lyginant 1990-1994 su 2005-2009 tarp vyrų pagal išsilavinimą

Absoliutus ir santykiniai mirtingumo pokyčiai lyginant 1990-1994 su 2005-2009 tarp moterų pagal išsilavinimą

Mackenbach JP, Kulhanová I, Antik R, et al. Changes in mortality inequalities over two decades: register based study of European countries BMJ 2016; 353 :11732

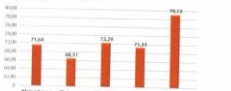
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

veiklos finansavimas paramos gavėjams kurti ir įgyvendinti

VIDUTINĖS TIKĖTINOS GYVENIMO TRUKMĖS SKIRTUMAI

Nuo 2003 metų trumpėjusi vidutinė tikėtina Lietuvos gyventojų gyvenimo trukmė 2007 m. sumažėjo iki 70,92 metų, tačiau 2008 m. vėl ėmė ilgėti ir pasiekė 71,94 metus, 2008 m. ilgėję vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė buvo gyventojų, gyvenančių centrinėje bei vakarinėje Lietuvos dalyje.

2. pav. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, 2006-2008 m. vidurkis.

VIDUTINĖS TIKĖTINOS GYVENIMO TRUKMĖS SKIRTUMAI

Klaipėdos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras su Pasaulio sveikatos organizacijos ekspertų pagalba pirmą kartą apskaičiavo savivaldybės gyventojų vidutinę tikėtina gyvenimo trukmę 2. pav. ir rodo, kad Klaipėdos rajono gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė yra ilgesnė nei Lietuvos gyventojų.

3. pav. Vidut. tikėtina gyvenimo trukmė pagal lytį (2006-2008 m. vidurkis)

POPULIACIJA

Klaipėdos apskrityje pastaraisiais metais gyventojų skaičius mažėja, tačiau Klaipėdos rajone priešingai - gyventojų nuo 2003 m. padaugėjo 8,9 proc. Klaipėdos rajone 2008 m. pradžioje užregistruota 50617, o 2009 m. - 51875 gyventojai, 2009 m. pradžioje 34,6 proc. rajono gyventojų gyvena mieste (17962 gyv.), 65,4 proc. - kaime gyvenamosios vietovėse (33913 gyv.). 25256 rajono

gyventojai buvo vyrai, 26619 - moterys (51,3 proc. visų gyventojų).

2009 m. pradžioje vidutinis rajono gyventojų amžius buvo 37,5 metai, tai yra 1,7 metais mažesnis už šalies gyventojų (Lietuvoje - 39,2 metai). Klaipėdos rajone gyventojų tankis yra vidutiniškai 14,15 proc. mažesnis nei Lietuvoje ir 37,35 proc. mažesnis nei Klaipėdos apskrityje.

Ką reiškia sveikatos netolygumai Lietuvai?

- Gimdos kaklelio vėžys. Paskaičiuokim:

- 2015 m. Lietuvoje mirė 206 moterys (13,1):
  - Mieste – 121 (11,2)
  - Kaime – 85 (17,4)*
- Jei mirtingumas mieste ir kaime būtų vienodas?
  - Tai kiekvienais metais mes kaime išsaugotume **30 moterų.**

* - duomenys patinai @ Higienos instituto administravimui informaciniam sistemai.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

veiklos finansavimas paramos gavėjams kurti ir įgyvendinti

Projekto poreikis

- Lietuvoje yra nustatomi ženklūs sveikatos netolygumai.
- Lietuvos sveikatos programos 2014-2025 m. strateginis tikslas yra: „pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir patilgę jų gyvenimo trukmė, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai.“
- Ši nuostata atspindima ir kituose Lietuvos, ES ir PSO dokumentuose, pvz.: Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, Lietuvos sveikatos sistemos 2011–2020 metų plėtros metmenyse, Europos Komisijos komunikate „Europa 2020“, PSO Europos regiono dokumente „Sveikata 2020“ ir pan.
- Pagrindinė prielaida sėkmingam sveikatos netolygumų mažinimui yra tinkama jų stebėsenai ir vertinimas (pagal PSO Sveikata 21).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

veiklos finansavimas paramos gavėjams kurti ir įgyvendinti

Projekto tikslas

- Sukurti sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelį, kuris būtų parengtas:
  - įvertinus tarptautinę ir nacionalinę patirtį sveikatos netolygumų nustatymo, vertinimo ir mažinimo srityje,
  - atlikus teisinių dokumentų (nacionalinio ir regioninio lygmens) analizę,
  - įvertinus žmogiškąjį potencialą ir jo kompetencijas bei parengus su tuo susijusias rekomendacijas ir mokymo programas nacionalinio ir regioninio lygmens darbuotojams.

Projekto trukmė 35 mėnesiai (pabaiga 2017.04.30)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

veiklos finansavimas paramos gavėjams kurti ir įgyvendinti

Projekto vykdytojas

Projekto partneriai

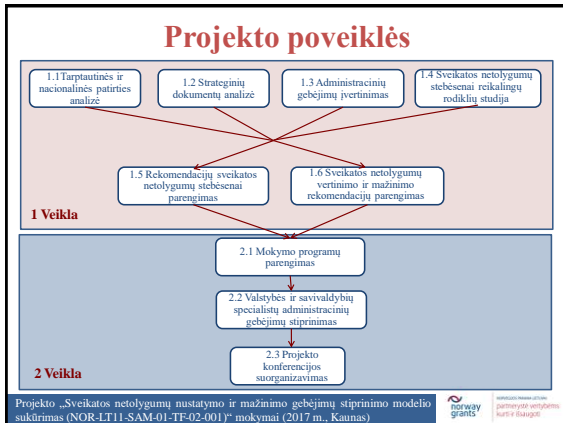

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Projekto veiklos

1. Metodinių rekomendacijų, skirtų sveikatos netolygumų nustatymui, vertinimui ir mažinimui, parengimas
2. Administracinių gebėjimų stiprinimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Stebėsenos reikšmė sprendžiant sveikatos netolygumus

„Norint sumažinti sveikatos netolygumus Europoje, mūsų pirmas žingsnis turėtų būti sumažinti sveikatos informacijos netolygumus. Tampa dėsninga, kad ten kur sveikata yra prasčiausia, ten ir sveikatos informacija yra prasčiausia. Visada tos sveikatos informacijos mums trūksta ten kur jos reikia labiausiai. Sveikatos informacija yra būtina visoms šalims, ir turtingoms ir vargingoms“

Seras Maiklas Marmotas

Originalus tekstas: "To address inequalities in health in Europe, our first step must be to address the inequalities in health information. All too commonly where health is poorest, health information tends to be poorest. Health information is absent or incomplete just where we need it most. Health information is crucial in all countries, rich or poor"

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Projekto nauda 1: stebėseną

Stebėsenos metodinės rekomendacijos

SveNAS - Sveikatos netolygumų atvaizdavimo sistema

<http://www.hi.lt/sveikatos-netolygumu-nustatymo-ir-mazinimo-gebejimu-stiprinimo-modelio-sukurimas.html>

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Projekto nauda 2: mažinimas

Sveikatos netolygumai

Moksliniai įrodymai ir gerą gerą praktiką

- Alkoholio vartojimas
- Rūkymas
- Sveikatos priežiūra
- Mityba
- Fizinis aktyvumas
- Savižudybės

Nacionalinis lygmuo, Savivaldybės lygmuo

- Alkoholio vartojimo priemonių mažinimas
- Alkoholio vartojimo rėkštoriaus regulavimas
- Alkoholio vartojimo kainų regulavimas
- Valstybinis ligoninių kontrolės ekspozicijos
- Monitoringo ir priežiūros galimybės
- Neigiamo alkoholio vartojimo ir apsinuodijimo alkoholiu pavojingų mažinimas
- Licencijavimo griežtinimas
- Atskaitingų patalpos ir trumpųjų konsultacijų galimybės
- Intervencijų mokymais ir jų aprašais (dėmesio, bendradarbiavimo) taikymas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Projekto nauda 3: mokymai

- Planuojami mokymai:
  - Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų darbuotojams;
  - Savivaldos ir nacionalinio lygio sveikatos politikimas.
- Mokymų datos:
  - 2017 kovo – balandžio mėn.

Baigiamoji projekto konferencija
2017 m. balandžio 24 d. Vilnius

Projektas „Sveikatos netolygumų mažinimas ir valdymas: geriantis visuomenės sveikata“ (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)

Mokymų „SVEIKATOS IR JOS PRIEŽIŪROS NETOLYGUMŲ MAŽINIMAS: SVEIKATA, IŠŠŪKIAI IR GALIMYBĖS“ programa
Kaunas, Lietuva

1 Diena	
8:00-10:30	Darbotojų sveikatos mokymai: Lietuvos dabar ir ateityje (Prof. Mindaugas Vaitiekis)
10:30-11:00	Kavos pertrauka
11:00-12:30	Užduotys ir jų pritaikymas sveikatos programose, prioritetai, galimybės: grupės. Sveikata Lietuvoje. Daugialinksmis atidomėjimais ir mokymais ir jų pritaikymas sveikatos mokymuose (Prof. Raimundas Kabanaitis)
12:30-13:30	Paros pertrauka
13:30-15:00	Įvairiosios sveikatos mokymai: geriantis visuomenės sveikata ir jos prižiūrėjimas: mokymai geriantis visuomenės sveikata ir jos prižiūrėjimas mokymuose (Prof. Mindaugas Vaitiekis, Vytautas Lempis)
15:00-15:30	Kavos pertrauka
15:30-17:00	Žmonės ir visuomenės sveikatos mokymai: mokymai geriantis ir prižiūrint visuomenės sveikatą (Prof. Mindaugas Vaitiekis, Dr. Stasys Kavaliauskas, Tomas Vaitiekis)
2 Diena	
8:00-10:30	Darbotojų sveikatos mokymai: mokymai geriantis visuomenės sveikata ir jos prižiūrėjimas (Doc. Kestutis Stasulevičius)
10:30-11:00	Kavos pertrauka
11:00-12:30	Tarpsektoriniai bendradarbiavimai mokymai mokymuose (Onega Tarkenton)
12:30-13:30	Paros pertrauka
13:30-15:00	Užduotys ir jų pritaikymas sveikatos mokymuose, mokymai geriantis visuomenės sveikata ir jos prižiūrėjimas (Kestutis Stasulevičius)
15:00-15:30	Kavos pertrauka
15:30-17:00	Žmonės ir visuomenės sveikatos mokymai: mokymai geriantis ir prižiūrint visuomenės sveikatą (Prof. Mindaugas Vaitiekis, Dr. Stasys Kavaliauskas, Tomas Vaitiekis)

Projektas „Sveikatos netolygumų mažinimo ir geriantis visuomenės sveikata“ sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001) mokymai (2017 m., Kaunas)

„Išmintingųjų komandų“ p. 2.

Projekto „Sveikatos netolygumų mažinimas ir valdymas: geriantis visuomenės sveikata“ (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001) mokymai (2017 m., Kaunas)

Projektas baigiasi. Kas toliau?

Projektas „Sveikatos netolygumų mažinimo ir geriantis visuomenės sveikata“ sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001) mokymai (2017 m., Kaunas)

Projektas baigiasi. Kas toliau?

- Tai turi būti suvokiama kaip pirmas žingsnis ilgame kelyje.
- Siūlomi tolimesni veiksmai:
  - Toliau kalbėti apie sveikatos netolygumus;
  - Prioritetas sveikatos netolygumų mažinimui;
  - Sveikatos specialistų lyderystė;
  - Komandinis darbas ir tarpsektorinis bendradarbiavimas.

Projektas „Sveikatos netolygumų mažinimo ir geriantis visuomenės sveikata“ sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001) mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų mažinimui yra būtina lyderystė

- atsidavimas visuomenės sveikatai ir jos vertybėms; (Rowitz, 2003)
- naujoviškas mąstymas, inovacijų troškimas, tarpsektorinis bendradarbiavimas; (Kimberly, 2011)
- taikoma *tarnų lyderystė*, jungia įvairius žmones bendrai misijai; (Koh, 2009)

(Czabanowska et al., 2015)

Projektas „Sveikatos netolygumų mažinimo ir geriantis visuomenės sveikata“ sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001) mokymai (2017 m., Kaunas)

VS lyderystė Lietuvoje

- 2015 m. buvo išdalinta 180 anketų visuomenės sveikatos centrų, biurų, savivaldybės sveikatos skyrių vadovams ir jų pavaduotojams.
- Atsako dažnis – 55 proc.
- Vertino Likert'o skalėje nuo 1 iki 5.

Kompetencijų grupė (max. balų skaičius)	Turimas kompetencijos lygis (n=567)	Reikalingas kompetencijos lygis (n=570)	Procentas nuo turimo ir reikalingo	Procentas nuo turimo ir maksimalaus
Sisteminis mąstymas (35)	24,75 ^{+0,85}	30,88 ^{+0,45}	80,1	70,7
Politinė lyderystė (40)	27,46 ^{+0,65}	35,62 ^{+0,50}	77,1	68,7
Bendradarbiavimo lyderystė – tarpdisciplininių komandų kūrimas ir lyderystė joms (25)	17,73 ^{+0,87}	22,00 ^{+0,14}	80,6	70,9
Lyderystė ir bendravimas (35)	26,03 ^{+0,14}	31,19 ^{+0,48}	83,5	74,4
Pokyčių lyderystė (30)	21,48 ^{+0,50}	26,43 ^{+0,47}	81,2	71,6
Emocinis intelektas ir komandinio darbo grįstų organizacijų lyderystė (30)	23,29 ^{+0,25}	26,74 ^{+0,42}	87,1	77,6
Lyderystė, organizacinis mokymasis ir vystymasis (35)	26,37 ^{+0,71}	30,85 ^{+0,57}	85,5	75,3
Etika ir profesionalumas (30)	24,09 ^{+0,97}	27,33 ^{+0,41}	88,1	80,3

Projektas „Sveikatos netolygumų mažinimo ir geriantis visuomenės sveikata“ sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001) mokymai (2017 m., Kaunas)

Transformacinės lyderystės svarba sveikatos netolygumams: Kauzes'o ir Posnerio darbai (1987, 2002)

- Buvo apklausta daugiau nei 1300 vidurinio ir aukštesniojo lygio vadovų iš privataus ir viešojo sektoriaus.
- Buvo prašoma apibūdinti „geriausius asmeninius patyrimus“ būnant lyderiais.
- Taip buvo parengtas lyderystės modelis, kurį sudaro penki pagrindiniai dalykai.
- Modelyje aprašytam elgesiui matuoti buvo sukurtas klausimynas – Leadership Practices Inventory (LPI).

Projektas „Sveikatos netolygumų mažinimo ir geriantis visuomenės sveikata“ sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001) mokymai (2017 m., Kaunas)

Transformacinės lyderystės svarba sveikatos netolygumams: Kauzes'o ir Posnerio darbai (1987, 2002)

1. Rodyti pavyzdį	Lyderiai turi savo elgesiu turėti rodyti pavyzdį kitiems.
2. Iteigti bendrąją viziją	Lyderiai sukuria patrauklias vizijas, galinčias nukreipti kitų žmonių elgesį.
3. Mesti iššūkį procesui	Jie yra pasirengę keisti esamą padėtį, žengti į nežinią, ieškoti naujovių.
4. Sudaryti galimybę kitiems veikti	Lyderiai efektyviai dirba su žmonėmis. Skatina bendradarbiavimą ir komandinį darbą.
5. Drąsinti	Lyderiai įvairiais būdais skatina / apdovanoja pasekėjus už jų rezultatus.

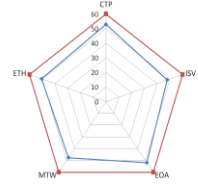
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Ko labiausiai reikėtų sveikatos netolygumų mažinimui?

2015 m. buvo išdalinta 180 anketų visuomenės sveikatos centru, biurų, savivaldybės sveikatos skyrių vadovams ir jų pavaduotojams. Naudota Kauzes ir Posner (2002) metodologija. Atsako dažnis – 55 proc.

1. Rodyti pavyzdį (MTW)	47,63±7,96
2. Iteigti bendrąją viziją (ISV)	47,89±8,20
3. Mesti iššūkį procesui (CTP)	52,87±5,05
4. Sudaryti galimybę kitiems veikti (EOA)	51,83±4,65
5. Drąsinti (ETH)	50,37±6,15

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Komandinis darbas ir sveikatos netolygumai

- Sėkmingą komandą turi sudaryti skirtingi nariai, kurie būtų pasiruošę užimti skirtingus vaidmenis joje.
- Kokio vaidmens reikia sėkmingai lyderystei sveikatos netolygumų mažinime?

Belbino komandos vaidmenų pasiskirstymas tarp Lietuvos VS įstaigų vadovų

Orientuoti į veiksmą	%	Orientuoti į intelektą	%	Orientuoti į santykius	%
Užbaigėjas	3,6	Patarėjas vertintojas	7,3	Išteklių ieškotojas	0,0
Igyvendintojas	69,1	Sodinukas	3,6	Komandos žmogus	7,3
Formuotojas	3,6	Specialistas	0,0	Kordinatorius	5,5
Viso	76,3	Viso	10,9	Viso	12,8

(Štarkinas, 2012)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Darbai komandoje reikalingos kompetencijos (Leggat, 2007)

(duomenys iš Victorian State Branch of the Australian College of Health Service Executives tyrimo)

Įgūdžiai	Lyderystė	Duomenų analizė	Gebėjimas daryti įtaką	Sprendimų priėmimas	Gebėjimas klausyti	Žinios	Komandos tikslų žinojimas	Savęs pažinimas	Organizacijos politikos	Komandos raidos pažinimas	Pagrindinių organizacijos veikos rodiklių supratimas	Motyvai	Kokybės siekimas	Ryšys su organizacija	Darbas bendradarbiaujant	Dėmesys klientui / pacientui	Geras darbų atlikimas
Bruožai	Pagarba kitiems	Požiūris į bendradarbiavimą	Teigiamas požiūris	Nebijojimas paprieštarauti	Pagalbos teikimas dirbant												

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kaip mes kalbame

“Mes (savivaldybės lygyje) šitų dalykų nekontroliuojame...”
 “Na padarom gyventojų apklausą (stebėsenai), kas iš to?...”
 “Kam reikalingos rekomendacijos, jei niekas to nedarys...”
 “... mes to nepakeisim. Visuomenės sveikatos specialistai neturi galimybės...”
 “Mes nepadarysim to, ko valstybė nepadaro...”

Ištraukos paimtos iš projekto metu vykusių tikslinių diskusijų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

“Mes (savivaldybės lygyje) šitų dalykų nekontroliuojame...”
 “Na padarom gyventojų apklausą (stebėsenai), kas iš to?...”
 “Kam reikalingos rekomendacijos, jei niekas to nedarys...”
 “... mes to nepakeisim. Visuomenės sveikatos specialistai neturi galimybės...”
 “Mes nepadarysim to, ko valstybė nepadaro...”

Ištraukos paimtos iš projekto metu vykusių tikslinių diskusijų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

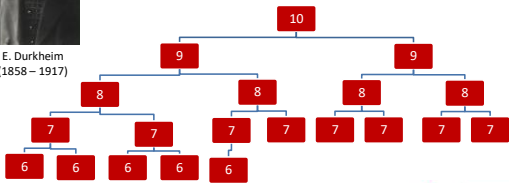

Emile Durkheim, lyderio vaidmuo sveikatos netolygumų mažinime

E. Durkheim
(1858 – 1917)

“sutarimo laipsnis dėl kognityvinės orientacijos ir reguliarių kultūros kodų tarp bendruomenės narių yra atvirkščiai proporcingas organizacijos struktūrinės diferenciacijos laipsniui”

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

“Man labai jūsų gaila, nes gyvenimas jums klojosi per daug lengvai. Jeigu jūsų širdis nebus sudaužyta, jūs nesugebėsit groti didžiosios muzikos.”

Gaspar Cassado

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Ačiū už dėmesį

- Plačiau apie projektą:

<http://www.lsmuni.lt/lt/struktura/medicinos-akademija/visuomenes-sveikatos-fakultetas/projektas-sveikatos-netolygumu-nustatymo-ir-mazinimo-gebėjimų-stiprinimo-modelio-sukūrimas>

<https://www.facebook.com/SveikatosNetolygumai/>

mindaugas.stankunas@lsmuni.lt

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos ir jos priežiūros netolygumų samprata, priežastys, pažeidžiamos grupės.

Situacija Lietuvoje. Daugiasektorinė atsakomybė už sveikatos ir jos priežiūros netolygumų mažinimą

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

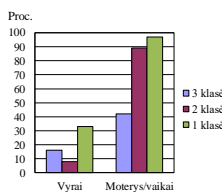
Paskaitos/diskusijos uždaviniai

- Išmokti teisingai vartoti su sveikatos (sveikatos priežiūros) skirtumais susijusius terminus.
- Sužinoti pagrindines sveikatos ir jos priežiūros netolygumų priežastis.
- Suprasti sveikatos ir jos priežiūros netolygumų vertinimo ir mažinimo svarbą.
- Išmokti kritiškai vertinti sveikatos ir jos priežiūros netolygumų mažinimo kliūtis bei sąlygas.
- Aptarti situaciją Lietuvoje.
- Išsiaiškinti, kas yra atsakingas už sveikatos ir jos priežiūros netolygumų mažinimą.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Išgyvenamumas Titanike 1912 m. balandžio 15 d.

Hall 1986, adaptuota iš J. Mackenbach, 2012

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų (skirtumų) priežastys yra kompleksinės

Jos skirstomos į dvi dideles grupes:

- neišvengiamas ir dėsningas;
- išvengiamas ir socialiniu požiūriu neteisingas.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kurie sveikatos skirtumai yra neišvengiami ir neišlyginami?

Sveikatos skirtumų priežastys	Išvengiami	Nepriimtini
Biologinės	-	-
Sveikatą žalojantis elgesys	+	-
Gydymasis, sveikatos stiprinimas	+	-
Gyvenimo būdo pasirinkimas	+	-
Sveikatą žalojanti fizinė aplinka	+	+
Sveikatos priežiūra	+	+

Whitehead M., 1990

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos didelės rizikos grupės

- Turintieji mažas pajamas
- Turintieji ribotą išsimokslinimą
- Vieniši
- Šeimos, kuriose yra tik vienas iš tėvų
- Bedarbiai arba neturintys nuolatinio užsiėmimo
- Veikiami streso ir kitų darbo, buities, aplinkos kenksmingų veiksnių

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

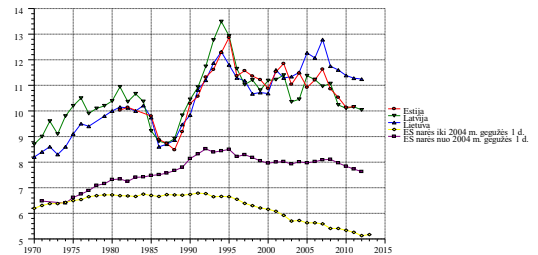
Socialinės ir ekonominės sveikatos netolygumų priežastys

- Skirtingi jėgos ir išteklių (materialinių, psichologinių, elgsenos) lygmenys
- Skirtinga kenksmingų veiksnių ekspozicija
- Tie patys ekspozicijos lygmenys, bet skirtingas pažeidžiamumas (skirtingi alkoholio vartojimo įpročiai, socialinės paramos sistemos, kelių rizikos veiksnių kombinacijos)
- Kumuliaciniai gyvenimo aplinkybių efektai (vaikystės sąlygų, tėvų socialinės padėties ryšiai su išsilavinimu)
- Skirtingos socialinės ir ekonominės ligos pasekmės (uždario praradimas, socialinė izoliacija)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Vyrų ir moterų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumai

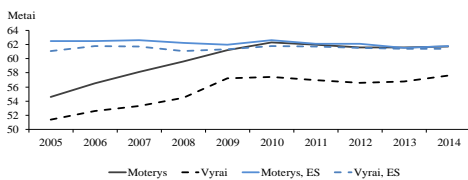

WHO, European health for all database

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Vyrų ir moterų vidutinė tikėtina sveika gyvenimo trukmė

Moteryų ir vyrų vidutinės tikėtinos sveikos gyvenimo trukmės skirtumai (metais)

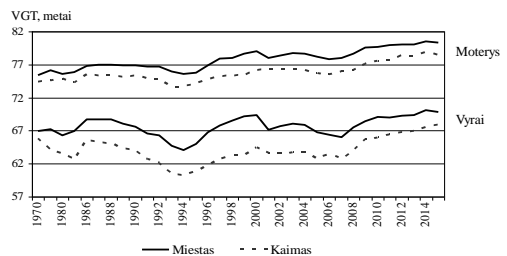
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Lietuva	3,2	3,9	4,8	5,1	4	4,9	5,0	5,0	4,8	4,1
ES	1,4	0,7	0,9	1,1	0,7	0,8	0,4	0,6	0,1	0,4

Eurostat duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumai

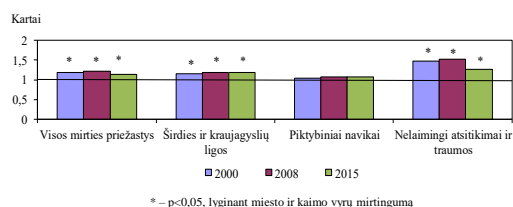
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vyrų	3,49	3,62	4,22	4,35	4,15	3,96	2,96	3,21	3,51	2,68	3,19	2,55	2,51	2,41	2,52	1,99
Moterys	2,24	1,76	2,15	2,46	2,47	2,48	2,31	2,06	2,49	2,5	2,16	2,32	2,05	1,75	1,71	1,8

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos miesto ir kaimo vyrų mirtingumo nuo pagrindinių priežasčių palyginimas (miesto gyventojų mirtingumas = 1)

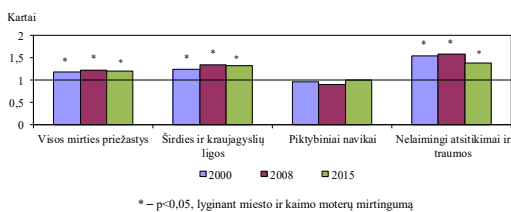
* – p<0,05, lyginant miesto ir kaimo vyrų mirtingumą

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos miesto ir kaimo moterų mirtingumo nuo pagrindinių priežasčių palyginimas (miesto gyventojų mirtingumas = 1)

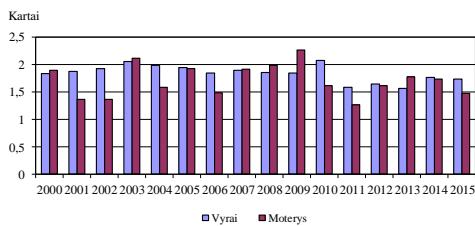

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Miesto ir kaimo gyventojų mirtingumo nuo savivžudybių palyginimas (miesto gyventojų mirtingumas = 1)

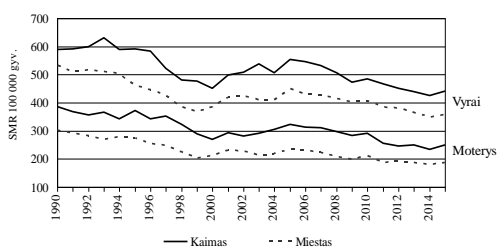

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų standartizuoti mirtingumo nuo išeminės širdies ligos rodikliai

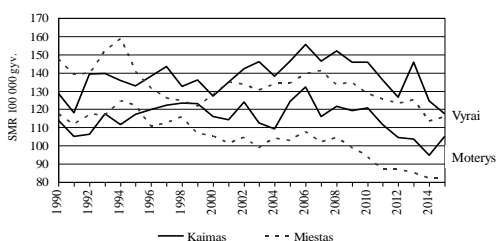

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų standartizuoti mirtingumo nuo insulto rodikliai

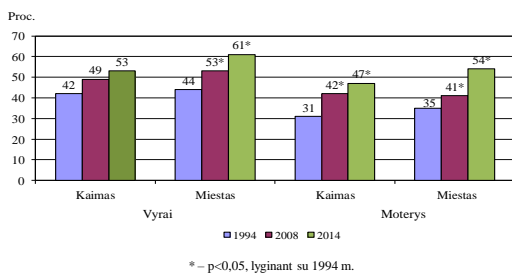

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos gyventojų, gerai ir gana gerai vertinančių savo sveikatą, dalis 1994, 2008 ir 2014 m. miestuose ir kaimuose

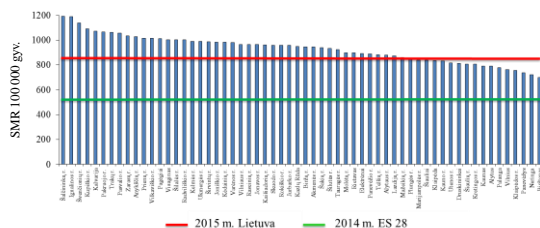

Suaugusių Lietuvos žmonių gyvenamosios tyrimas, 2014

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Bendras mirtingumas Lietuvos savivaldybėse

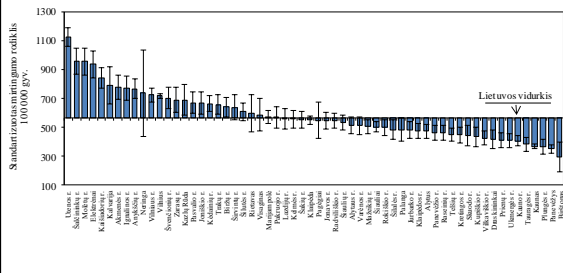

HI SIC; WHO, European health for all database

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mirtingumas nuo insultų Lietuvos savivaldybėse 2008 – 2012 m.

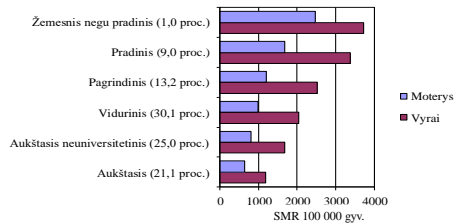

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Standartizuoti bendrojo mirtingumo rodikliai pagal išsimokslinimą (2011 – 2014 m., 30+)

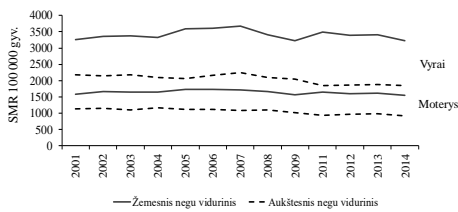

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Standartizuotų mirtingumo rodiklių pokyčiai pagal išsimokslinimą ir lytį (40+)

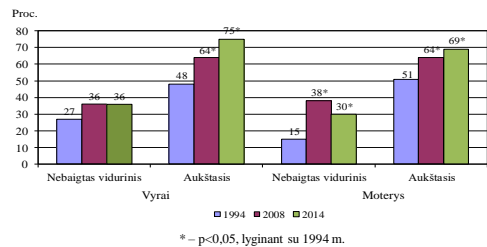

LSMU tyrėjų duomenys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos gyventojų, gerai ir gana gerai vertinančių savo sveikatą, dalis 1994, 2008 ir 2014 m., atsižvelgiant į išsimokslinimą

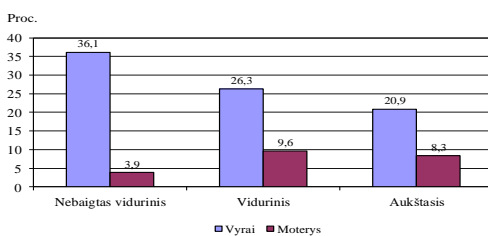
* – p<0,05, lyginant su 1994 m.

Suaugusių Lietuvos žmonių gyvenamosios terpės tyrimas, 2014

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Gyventojų, vartojančių stiprius alkoholinius gėrimus bent kartą per savaitę dalis (proc.), atsižvelgiant į išsimokslinimą 2014 m.

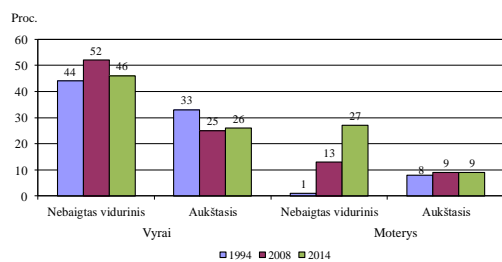

Suaugusių Lietuvos žmonių gyvenamosios terpės tyrimas, 2014

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kasdien rūkančių Lietuvos gyventojų dalis 1994, 2008 ir 2014 m., atsižvelgiant į išsimokslinimą

Suaugusių Lietuvos žmonių gyvenamosios terpės tyrimas, 2014

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos priežiūros nelygybė egzistuoja priklausomai nuo:

- socialinės klasės
- lyties
- ligos
- užsiėmimo
- ekonominės padėties (aktyvumo)
- geografinės padėties

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos priežiūros nelygybę didina

- rinkos ekonomika
- privačios sveikatos priežiūros tarnybos
- pacientų priemokos už paslaugas
- „aukos kaltinimas“

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kodėl sveikatos ir jos priežiūros netolygumai laikomi problema?

- Kolektyvinis saugumas, asmeniniai interesai?
- Teisumo siekiai suverenoje valstybėje?
- Kosmopolitinis požiūris – globalus teisumas?

- Sveikata yra būtina visokeriopos plėtros sąlyga
- Visapusiška nauda, didinanti visuomenės gerbūvį (utilitarizmas)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kokie prioritetai turi būti teikiami?

- Žemiausioms socialinėms ir ekonominėms grupėms?
- Tiems, kurių sveikatos sutrikimai yra labiausiai išvengiami ar pagydomi?
- Tiems, kurie turi didžiausią pagerėjimo potencialą?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Tikslas – sveikatos priežiūros teisumas (lygybė)

- Iki 2020 m. šiuo metu esantys socialinių ir ekonominių grupių sveikatos skirtumai visose PSO šalyse narėse turi būti sumažinti mažiausiai ketvirčiu, ypač gerinant sveikatos lygį skurstančiose šalyse

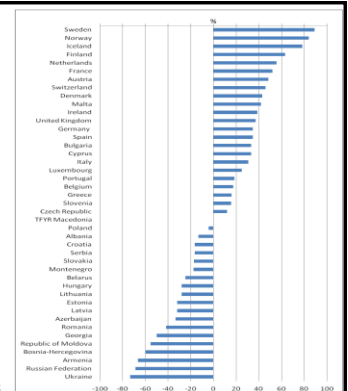
– „Sveikata visiems XXI a.“, 1998

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Europos šalių sveikatos politikos vertinimas

(Health policy performance summary score)

Mackenbach & McKee, 2012

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Efektyviausios įrodymais pagrįstos sveikatos netolygumų mažinimo intervencijos

- Nuoseklus **alkoholio** prieinamumo mažinimas (alkoholio vartojimo mažėjimas)
- Nuoseklus **tabako** prieinamumo mažinimas (rūkymo paplitimo mažėjimas)
- **Mirtingumo nuo ligų, susijusių su medicininėmis intervencijomis** netolygumų mažinimas (sveikatos priežiūros lygybės ir kokybės gerinimas)
  - Širdies ir kraujagyslių ligos
  - Išorinės mirties priežastys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos ir jos priežiūros netolygumų mažinimo sąlygos (1)

- Socialinio ir ekonominio gyvenimo lygio skirtumus sumažinti mažiausiai 25 proc.
- Pagrindinius sveikatos rodiklius – sergamumą, negalią, mirtingumą vertinti atsižvelgiant į socialinius ir ekonominius socialinių ekonominių grupių rodiklius
- Remiantis moksliniais tyrimais, gerinti socialines ir ekonomines sąlygas, kurios neigiamai veikia sveikatą, mažinti pajamų skirtumus
- Mažinti žemiau skurdo ribos gyvenančių žmonių skaičių
- Suteikti atitinkamą pagalbą ir paramą žmonėms, kuriems dėl prastesnių socialinių ar ekonominių gyvenimo sąlygų reikalinga speciali sveikatos priežiūra

» „Sveikata visiems XXI a.“, 1998

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos ir jos priežiūros netolygumų mažinimo sąlygos (2)

- Ne tik rinkos ekonomikos mechanizmai...
- Būtina:
  - Išteklių perskirstymas
  - Politika ir įstatyminė bazė (progresyviniai mokesčiai, subsidijos, išlaidų perskirstymas...)
  - Visuomenės dalyvavimas ir įgalinimas
  - Žmonių sąmoningumo didinimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Atsakomybė už sveikatos ir jos priežiūros netolygumų mažinimą

- Valstybė?
- Vyriausybė?
- Visuomenė?
- Bendruomenės?
- Individai (gyvensenos skirtumai, pasirinkimai)?
  - kiek mūsų norai ir pasirinkimai priklauso nuo socialinės aplinkos?
- Nevyriausybinių organizacijų?
- Socialinis sektorius?
- Sveikatos priežiūros sektorius?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų mažinimo kliūtys

- Politinio suinteresuotumo trūkumas
- Žinių trūkumas
- Nepakankami finansiniai ištekliai
- Koordinacijos ir vadybos problemos
- Nepakankamas visuomenės įtraukimas
- **Sveikatos netolygumų mažinimo ištekliai nėra koncentruoti sveikatos sistemoje**

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Pagrindinės veiklos sritys ir prioritetai

- **Gera gyvenimo pradžia ir lygių galimybių užtikrinimas visą gyvenimą**
- **Poveikis visuomenei**
  - bendros atsakomybės skatinimas (partnerystė ir įgalinimas)
  - socialinių sąlygų ir žmogaus teisių užtikrinimas
- **Makro-lygmens kontekstas**
  - fiskalinė, aplinkos ir socialinė politika bei praktika turi būti integruota, akcentuojant lygybę
- **Sistemos**
  - orientuoti visas sistemas (pirmiausia, sveikatos sistemą) į universalią lygybę ir prieinamumą

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Iššūkių ir galimybių

- Igyvendinti įrodymais pagrįstas mokslininkų rekomendacijas
- Sveikatos reformą bei įvairiose srityse įgyvendinamus pokyčius vertinti poveikio sveikatai (ypač labiausiai pažeidžiamų grupių) bei jos netolygumams požiūriu
- Netoleruoti sveikatos sistemoje komercijos elementų
- Sudaryti sąlygas visuomenei ir profesionalams efektyviai veikti bei dalyvauti sprendimų priėmimo
- Didinti žmonių sąmoningumą
- **Pagrindinis principas – solidarumas**

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Apibendrinimas

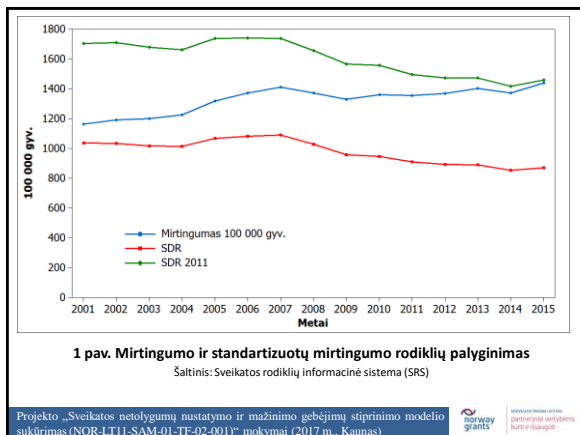
- Lietuvoje egzistuoja dideli demografiniai, socialiniai, ekonominiai bei teritoriniai sveikatos netolygumai.
- Nors pastaraisiais metais pastebimas nežymus kai kurių sveikatos netolygumų mažėjimas arba stabilizacija, ši problema yra labai aktuali, kadangi sveikatos netolygumai yra vieni didžiausių Europos sąjungoje.
- Atsakomybė už sveikatos ir jos priežiūros netolygumų mažinimą yra daugiadimensinė ir daugiasektorinė. Sveikatos priežiūros sistemai tenka svarbus, bet ne pagrindinis vaidmuo.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

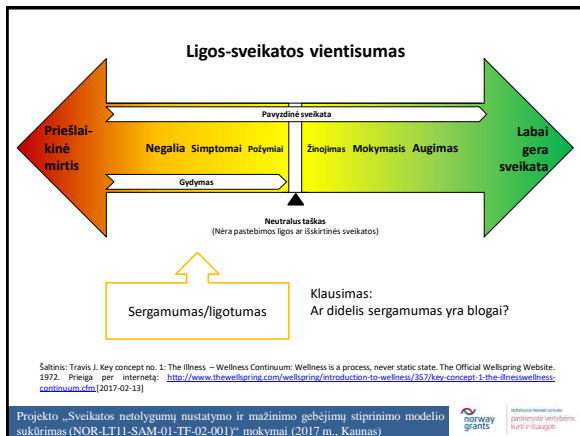
Mirtingumas 100 000 gyv. 2015 m. (SDR)

Mirties priežastys	Klaipėdos r.	Panevėžys	LT	Trakų r.	Kupiškio r.
Visos mirties priežastys	755,96	738,71	871,25	1063,95	1091,56
Kraujotakos sistemos ligos	379,03	362,48	431,81	484,96	462,77
Piktybiniai navikai	156,43	176,99	186,84	203,09	247,96
Gimdos kaklelio piktybiniai navikai	17,01	4,41	9,42	0	0
Krūties piktybiniai navikai	12,03	20,36	22,56	32,93	23,66
Priešinės liaukos piktybiniai navikai	27,1	20,8	30,94	27,73	25,01
Gerklų, trachėjos, bronchių ir plaučių piktybiniai navikai	32,02	35,35	34,83	39,39	36,74
Išorinės mirties priežastys	84,82	70,63	95,17	147,6	200,81
Savižudybės	28,62	16,17	27,61	43,28	82,03
Tuberkuliozė	3,46	3,38	5,26	17,08	0
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	76,65	76,81	74,51	71,38	70,08

■ - rodiklio reikšmė patenka tarp 10 proc. mažiausią (geriausią) reikšmę turinčių savivaldybių
■ - rodiklio reikšmė patenka tarp 10 proc. didžiausią (blogiausią) reikšmę turinčių savivaldybių

Šaltinis: Lietuvos sveikatos rodiklių sistema (SRS)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sergamumas

$Sergamumas = \frac{\text{naujai susirgusių asmenų skaičius}}{\text{vidutinis gyventojų skaičius}}$

- ASMENYS**
  - Sergantys asmenys (ligotumas)** – asmenų, kuriems ambulatorinėse ar stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose yra užregistruota bent viena liga ar trauma iš atskirų ligų ar ligų grupių, skaičius (pagal TLK kodus).
  - Naujai susirgę asmenys (sergamumas)** – asmenų, kuriems ambulatorinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose pirmą kartą gyvenime yra užregistruota bent viena liga ar trauma iš atskirų ligų ar ligų grupių (nauji ūminių ligų atvejai bei pirmą kartą gyvenime užregistruotos lėtinės ligos), skaičius (pagal TLK kodus).

Didelis sergamumo rodiklis ne visada reiškia, kad gyventojai dažniau serga. Jis gali reikšti tai, kad gyventojai dažniau lankosi pas gydytojus.

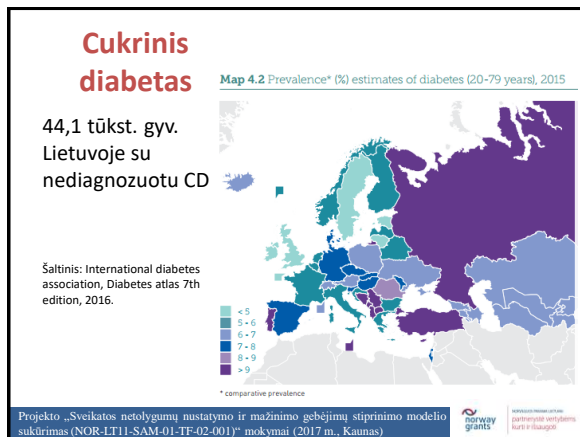
- ATVEJAI**
  - Visi užregistruoti susirgimai** – susirgimų, užregistruotų ambulatorinėse ir stacionarinėse paslaugas teikiančiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose (ASPI), skaičius (pagal TLK kodus).
  - Visi užregistruoti susirgimai ambulatorines paslaugas teikiančiose ASPI** – susirgimų, užregistruotų ambulatorines paslaugas teikiančiose ASPI, skaičius (pagal TLK kodus).
  - Naujai užregistruoti susirgimai ambulatorines paslaugas teikiančiose ASPI** - naujai išaiškintų susirgimų (nauji ūminių ligų atvejai bei pirmą kartą gyvenime užregistruotos lėtinės ligos), užregistruotų ambulatorines paslaugas teikiančiose ASPI, skaičius (pagal TLK kodus).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sergamumas 100 000 gyv.

Priežastis	TLK-10-AM	Lytis
Kraujotakos sistemos ligos	I00–I99	Vyrai Moterys
Piktybiniai navikai	C00–C96	Vyrai Moterys
Gimdos kaklelio piktybiniai navikai	C53	Moterys
Krūties piktybiniai navikai	C50	Moterys
Priešinės liaukos piktybiniai navikai	C61	Vyrai
Gerklų, trachėjos, bronchių ir plaučių piktybiniai navikai	C32–C34	Vyrai Moterys
Tuberkuliozė	A15–A19	Vyrai Moterys
2 tipo cukrinis diabetas	E11	Vyrai Moterys
Transporto įvykiuose patirtų traumų skaičius (Nemirtingų sužeidimų, įvykių su kelų transporto įvykiuose, skaičius)	V00–V99	Iš viso
Dirbančių suaugusiųjų, kuriems pirmą kartą nustatytas 0–55 proc. darbingumo lygis, skaičius (100 000 darbingo amžiaus gyv.)	–	Iš viso

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Gyvensena

Mokyklinio amžiaus vaikų ir suaugusiųjų

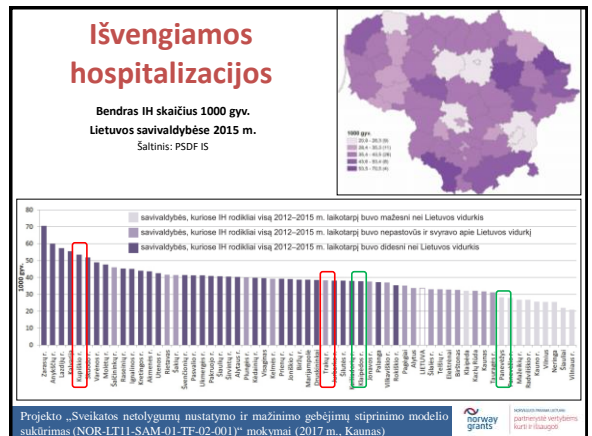
- Mityba
- Žalingi įpročiai
- Fizinis aktyvumas
- Psichikos sveikata
- Gyvenimo kokybė
- Kiti rodikliai

Projektas „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos priežiūros prieinamumas

- Organizacinis
  - Teikiamos paslaugos
  - Pacientų eilės
  - Darbo laikas
- Komunikacinis
  - Atstumas iki sveikatos priežiūros įstaigos
  - Kelionės laikas iki sveikatos priežiūros įstaigos
- Ekonominis
  - Mokamos/nemokamos paslaugos
  - Priemokos

Projektas „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Išvengiamos hospitalizacijos ir apsilankymai pas šeimos gydytojus

	Panevėžys	LT	Kupiškio r.
Apsilankymai pas ŠG 100 gyv.	447,2 ↑	401,3	345,5 ↓
IH sk. 1 000 gyv.	28,3 ↓	33,6	53,4 ↑
18+ m. asmenų apsilankymų pas ŠG sk. 100 gyv.	457,5 ↑	404,8	334,6 ↓
18+ m. gyv. IH dėl CD ir jo komplikacijų sk. 1 000 gyv.	8,9 ↑	6,9	6,1 ↓
18-64 m. asmenų apsilankymų pas ŠG sk. 100 gyv.	407,4 ↑	356,3	306,2 ↓
18-64 m. gyv. IH dėl pneumonijos sk. 1 000 gyv.	2,8 ↓	3,1	6 ↑

↑ - rodiklio reikšmė patenka tarp 10 proc. didžiausių (blogiausių) reikšmė turinčių savivaldybių

Šaltinis: Lietuvos sveikatos rodiklių sistema (SRS)

Projektas „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Preveninės programos (atrankinė mamografinė patikra)

Rodiklis	Tauragės r.	Alytus	LT	Trakų r.	Kupiškio r.
Mirtingumas nuo krūties piktybinių navikų 100 000 mot. (SDR)	21 ↓	13 ↓	23	33 ↑	24 ↑
Sergamumas krūties piktybiniais navikais 1000 mot.	1,8 ↑	2,15 ↑	1,6	0,97 ↓	0,9 ↓
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 m. bėgyje dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio programoje	56 ↑	64 ↑	48	41 ↓	37 ↓

VLK/HI pateikiami duomenys skiriasi, nes naudojamos skirtingos skaičiavimo metodikos

Projektas „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Socialiniai ir ekonominiai veiksniai

Rodiklis (2015 m.)	Panevėžys	LT	Šitalės r.
Mirtingumas dėl savijudų 100 000 gyv. (SDR)	17,6 ↓	30,4	66,9 ↑
Mirtingumas nuo tuberkuliozės 100 000 gyv. (SDR)	3,4 ↓	5,3	17,7 ↑
Sergamumas tuberkulioze 100 000 gyv.	30,7 ↓	41,9	101,4 ↑
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 gyv.	61,2 ↑	60,2	64,9 ↑
Socialinės rizikos šeimų skaičius 1 000 gyv.	1,9 ↓	3,4	4,6 ↑
Ilegaliako nedarbo lygis	2,5	2,5	2,2 ↓
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 gyv.	221,3 ↑	219,5	397,6 ↑
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyv.	44,8 ↑	38,1	42,6 ↑
Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) 100 000 gyv.	57,2 ↓	65,7	8,1 ↓
Kūdikų, išmintinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	27,8 ↓	32	36,7 ↑
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1 000 gyv.	4,6 ↓	5,9	6,1 ↑

- rodiklio reikšmė patenka tarp 10 proc. mažiausių (geriausių) reikšmę turinčių savivaldybių
- rodiklio reikšmė patenka tarp 10 proc. didžiausių (blogiausių) reikšmę turinčių savivaldybių

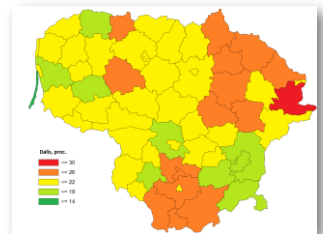
Šaltinis: Lietuvos sveikatos rodiklių sistema (SRS)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos priežiūros poreikis

- Sveikatos priežiūros paslaugų paklausa ir pasiūla
  - Demografinė padėtis
  - Epidemiologinė padėtis
  - Ekonominė padėtis

65 m. ir vyresnių gyventojų dalis (proc.) Lietuvos savivaldybėse 2015 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

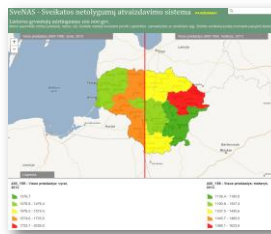
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.SveNAS.it

Sveikatos netolygumų atvaizdavimo sistema

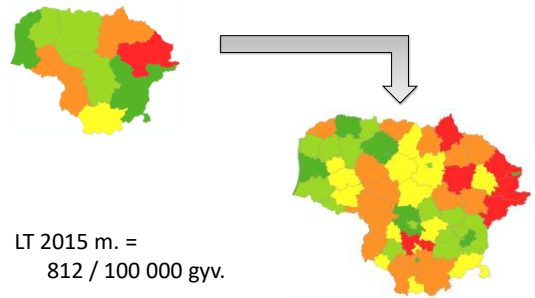
- Mirtingumas:
  - Bendras (visos priežastys)
  - Dažniausios mirties priežastys
    - piktybiniai navikai (trachėjos, bronchų ir plaučių (vyrams), krūties (moterims))
    - kraujotakos sistemos ligos (išeminės širdies ligos, cerebrovaskulinės ligos)
    - išorinės mirties priežastys
- Iš viso/vyrai/moterys
- Nuo 2010 m. iki 2015 m.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 2015 m.

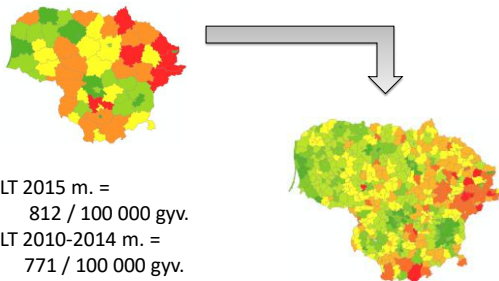

LT 2015 m. =
812 / 100 000 gyv.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 2015 m.

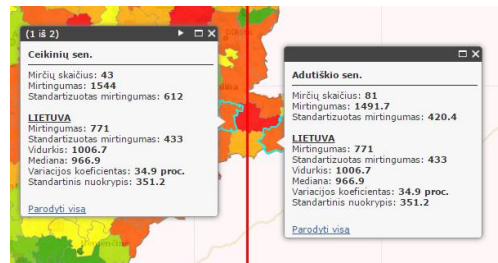

LT 2015 m. =
812 / 100 000 gyv.
LT 2010-2014 m. =
771 / 100 000 gyv.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Palyginimas

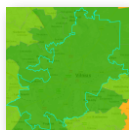
Kraujotakos sistemos ligos, 2010-2014 m.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTH-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Problemos

- Gyvenviečių kaita
- Adreso trūkumas (gatvė, namas)
- Vilnius, Kaunas (be seniūnijų)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

LIETUVOS SVEIKATOS 2014-2025 METŲ STRATEGIJOS VYSTYMASIS KAIP SEKASI SIEKI UŽBRĖŽTŲ TIKSLŲ?

Lietuvos sveikatos 2014-2025 metų strategija (LŠS) patvirtata Lietuvos Respublikos Sveikatos 2014 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. 1268(IV), kuriame nurodomas vienas iš svarbiausių šios strategijos tikslų, susijusių su sveikatos netolygumų mažinimu ir sveikatos prieštaringumo mažinimu. Šiame dokumente pateiktas Lietuvos sveikatos 2014-2025 metų strategijos vystymasis kaip sekasi siekti užsibrėžtų tikslų. Dokumentas pateikia Lietuvos sveikatos 2014-2025 metų strategijos vystymąsi kaip sekasi siekti užsibrėžtų tikslų. Dokumentas pateikia Lietuvos sveikatos 2014-2025 metų strategijos vystymąsi kaip sekasi siekti užsibrėžtų tikslų.

IŠVENGIAMOS HOSPITALIZACIJOS
Ar „meserger“ ambulatorinė sveikatos priežiūra?

Šiame dokumente pateiktas Lietuvos sveikatos 2014-2025 metų strategijos vystymasis kaip sekasi siekti užsibrėžtų tikslų. Dokumentas pateikia Lietuvos sveikatos 2014-2025 metų strategijos vystymąsi kaip sekasi siekti užsibrėžtų tikslų. Dokumentas pateikia Lietuvos sveikatos 2014-2025 metų strategijos vystymąsi kaip sekasi siekti užsibrėžtų tikslų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų vertinimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

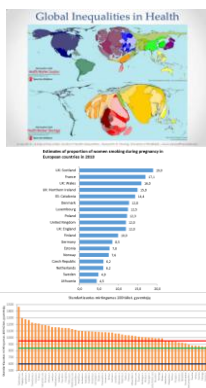
Turinys

- Sveikatos netolygumai
- Sveikatos netolygumų vertinimo principai
  - Parpasti bei kompleksiniai metodai
- Išvestiniai sveikatos netolygumų vertinimo rodiklių skaičiavimo metodai
  - Absoliutus bei santykinis skirtumas, santykinis
  - Priskirta rizika, gyventojams priskirta rizika
  - Santykinis ir absoliutus netolygumų indeksai
  - Koncentracijos ir Gini koeficientai
- Rodiklių vertinimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

- Skirtumas, egzistuojančius tarp populiacijos grupių galima įvardinti kaip Sveikatos netolygumus (SN);
- SN egzistuoja globaliai, Europos Sąjungoje, bei tarp šalių ir pačiose šalyse;
- SN įtaką daro asmenų, bendruomenių, suinteresuotų asmenų bei vyriausybių veiksmams;
- SN egzistuoja dėl netolygaus socialinių, aplinkos ir ekonominių sąlygų pasiskirstymo.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų vertinimas

- Sveikatos rodikliai išreiškiami koeficientais, procentais, santykiniais, vidurkiais ir kt.;
- Apskaičiuojami skirtingoms grupėms, sudarančioms grupių domeną;
- Domenas – grupių rinkinys, kurios apibrėžia specifines asmenų charakteristikas tam tikroje populiacijoje;
- SN tampa regimi, kai kiekybiniai sveikatos duomenys yra lyginami tarp grupių domenų;
- Kompleksiniai ir nevienareikšmiški, išmatuoti ir vertinti galima pasitelkiant eilę statistinių metodų;
- Vertinimo tikslas – pateikti kiekybinių sveikatos netolygumo įvertinimą tam tikroje populiacijoje.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų vertinimo principai

Paprasti metodai:

- Parodo sveikatos skirtumus tarp dviejų grupių, pavyzdžiui, tarp daugiausiai ir mažiausiai pajamų gaunančių asmenų grupių;
- Naudojami plačiausiai, kadangi juos galima tiesiogiai interpretuoti ir skaičiavimuose naudojamiems duomenims netaikomi ypatingi apribojimai;
- Dažniau pasirenkami situacijose, kai reikia parodyti netolygumo pokyčius;

Kompleksiniai metodai:

- Kompleksiniams metodams, skirtingai nei paprastiems, reikalingi visų tam tikros populiacijos grupių sveikatos duomenys norint įvertinti netolygumą;
- Parodo netolygumą, egzistuojantį visose grupėse iš karto;

SN vertinimo metodų rezultatai gali būti panaudoti formuojant sveikatos politiką bei planuojant tikslingas intervencijas.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SAUGOJAMAS DOKUMENTAS
partnerys vertybėms
kurti ir išaugoti

Paprasti metodai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SAUGOJAMAS DOKUMENTAS
partnerys vertybėms
kurti ir išaugoti

Absolūtus skirtumas

Skirtumas tarp dviejų skaičių. Šiuo atveju išreiškiamas skirtumas tarp dviejų, aukščiausios ir žemiausios rodiklių reikšmių, iš didesnio skaičiaus atimant mažesnį.

$$AC = \text{Rodiklis}_1 - \text{Rodiklis}_2$$

XX metais moterų ir vyrų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (VTGT) tam tikroje savivaldybėje buvo atitinkamai 79,38 ir 68,53 metų. Absolūtus skirtumas apskaičiuojamas taip:
 $AC = VTGT_m - VTGT_v = 79,38 - 68,53 = 10,85$
Interpretacija. Matome, kad moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė buvo 10,85 metų ilgesnė nei vyrų. Šiuo atveju egzistuoja ryškūs sveikatos netolygumai tarp vyrų ir moterų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SAUGOJAMAS DOKUMENTAS
partnerys vertybėms
kurti ir išaugoti

Santykinis skirtumas

Dviejų rodiklių reikšmių santykinis koeficientas, kuris dažnai išreiškiamas procentais. Tai parodo tikrąjį skirtumo, palyginant tarp dviejų rodiklių reikšmių.

$$RC = (\text{Rodiklis}_1 - \text{Rodiklis}_2) / \text{Rodiklis}_2 * 100$$

X savivaldybėje 2014 metais vyrų sergamumas 2 tipo cukriniu diabetu skyrėsi skirtingų pajamų grupėse.

Grupė	I grupė	II grupė
Pajamos	<100 Eur	300-399 Eur
Sergamumas (100 000 gyv.)	881,3	778,5

$$RC = (S_1 - S_2) / S_2 * 100 = (881,3 - 778,5) / 778,5 * 100 = 13,2\%$$

Interpretacija. Vyrų, kurie gavo mažesnes pajamas, sergamumo rodiklis buvo 13,2 proc. didesnis nei vyrų, kurie gavo didesnes pajamas. Galime teigti, kad vidutinės mėnesinės asmens pajamos, kaip socialinio ekonominio statuso atspindys, susijusios su sveikatos būkle. 2 tipo cukriniu diabetu dažniau serga vyrai, gaunantys mažesnes pajamas.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SAUGOJAMAS DOKUMENTAS
partnerys vertybėms
kurti ir išaugoti

Santykis

Parodo, kiek kartų vienas rodiklis yra didesnis už kitą.

$$RC = \text{Rodiklis}_1 / \text{Rodiklis}_2$$

XX m. skyrėsi mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų skirtingo išsilavinimo grupėse.

$$AC = M_1 / M_2 = 789,9 / 775,5 = 1,02$$

Interpretacija. Asmenų, turinčių nebaigtą vidurinį išsilavinimą, mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis buvo 1,02 karto didesnis nei asmenų, įgijusių vidurinį išsilavinimą.

Galima daryti prielaidą, jog egzistuoja skirtumai tarp nagrinėtų grupių, vertindami santykio reikšmę galime teigti, kad šiuo atveju sveikatos netolygumų nenustatyta.

Grupė	I grupė	II grupė
Išsilavinimas	Nebaigtas vidurinis	Baigtas vidurinis
Mirtingumas (100 000 gyv.)	789,9	775,5

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SAUGOJAMAS DOKUMENTAS
partnerys vertybėms
kurti ir išaugoti

Priskirta rizika

Nurodo asmenų, paveiktų ekspozicijos atveju skaičių, kuris gali būti priskirtas tai ekspozicijai arba atitinkamai socialinei ekonominei, demografiniai kategorijai.

Norime įvertinti priskirtą riziką atsižvelgiant į asmenų grupę, neturinčią vidurinio išsilavinimo, pagal transporto įvykiuose patirtų traumų skaičių 100 000 gyv. tam tikroje savivaldybėje. Patirtų traumų rodikliai yra atitinkamai 117, kurie neturi vidurinio išsilavinimo, ir 97 likusiai šios savivaldybės populiacijai.

$$AR = 117 - 97 = 20,$$

$$AR = (117 - 97) / 117 = 0,171 (17,1\%).$$

Interpretacija. Palyginus rodiklius galime teigti, jog asmenų, neturinčių vidurinio išsilavinimo, transporto įvykiuose patirtų traumų skaičius būtų 20 atv./100 000 gyventojų arba 17,1 proc. mažesnis, jei šiems asmenims būtų galima taikyti tokį dydį, kuris būdingas asmenims su viduriniu ir aukštesniu išsilavinimu (97 atv./100 000 gyventojų).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SAUGOJAMAS DOKUMENTAS
partnerys vertybėms
kurti ir išaugoti

Populiacijai (gyventojams) priskirta rizika

Nurodo atvejų skaičių (arba proporciją), kurie neįvyktų tam tikroje populiacijoje, jei sveikatai neįgiamas veiksnys būtų pašalintas;
Populiacijai priskirta rizika priklauso nuo rizikos veiksnio paplitimo ir nuo to, kaip stipriai tam tikras veiksnys susijęs su tam tikra liga;

Norime įvertinti populiacijai priskirtą riziką atsižvelgiant į asmenų grupę, neturinčią vidurinio išsilavinimo, pagal transporto įvykiuose patirtų traumų skaičių 100 000 gyv. tam tikroje savivaldybėje. Patirtų traumų rodikliai yra atitinkamai 117, kurie neturi vidurinio išsilavinimo, ir 97, likusiai šios savivaldybės populiacijai. Asmenys, neturintys vidurinio išsilavinimo, sudaro 14 proc. savivaldybės populiacijos. Tuomet priskirta rizika yra:

$$PAR = 0,14 (117/97 - 1) / 1 + 0,14 (117/97 - 1) = 0,028 (2,8\%),$$

Interpretacija. Įvertinus populiacijai priskirtą riziką galime teigti, jog transporto įvykiuose patirtų traumų skaičius būtų 2,8 proc. mažesnis, jei šiems asmenims, neturintiems vidurinio išsilavinimo, būtų galima taikyti tokį dydį, kuris būdingas asmenims su viduriniu ir aukštesniu išsilavinimu (97 atv./100 000 gyventojų).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTI1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kompleksiniai metodai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTI1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Santykinis netolygumų indeksas

- Naudojamas norint palyginti sveikatos rodiklius naudojant natūraliai suranguotas populiacijos grupes;
- Parodo:
  1. sveikatos veiksnio reikšmių skirtumą tarp aukščiausios ir žemiausios socioekonominės statuso grupės;
  2. socioekonominio statuso pasiskirstymą naudojant regresijos modelį;
- Kai santykinio netolygumų nėra, indekso reikšmė yra lygi 0;
- Jei indekso reikšmė yra >1, tiriamas reikškinys yra labiau paplitęs aukščiausiose socioekonominėse grupėse, jei reikšmė <1 – žemiausiose socioekonominėse grupėse.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTI1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

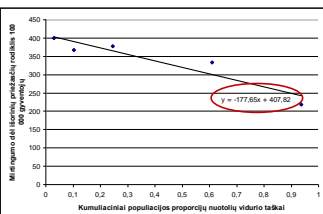
Pavyzdys. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių

Socioekonominė grupė pagal išsilavinimą	Suaugusių asmenų skaičius	Proporcinis populiacijos pasiskirstymas	Kumuliaciniai populiacijos proporcijų nuotoliai	Kumuliaciniai populiacijos proporcijų nuotolių vidurio taškai (x ašis)	Mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis 100 000 gyventojų (y ašis)
Nebaigtas vidurinis	610	0,0610	0,0000-0,0610	0,0305	400
Vidurinis	856	0,0856	0,0610-0,1466	0,1038	367
Aukštesnysis	1980	0,1980	0,1466-0,3446	0,2456	378
Aukštasis (kolegija)	5287	0,5287	0,3446-0,8734	0,6090	334
Universitietinis	1266	0,1266	0,8734-1,000	0,9367	218

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTI1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Pavyzdys. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių

- Nustatoma regresijos lygtis:
- Apskaičiuojamas numanomas sveikatos rodiklio reikšmės dvims kraštiniams rangams naudojantis regresijos lygtimi ir kumuliaciniais populiacijos proporcijų nuotolių vidurio taškais (atitinkamai 0,9367 ir 0,0305);
- Numanoma sveikatos rodiklio reikšmė asmenims, turintiems universitetinį išsilavinimą, yra: $-177,65 * 0,9367 + 407,82 = 241,42$, o asmenims, turintiems nebaigtą vidurinį išsilavinimą – $177,65 * 0,0305 + 407,82 = 402,40$;
- Numanomų reikšmių yra santykinio netolygumų indekso reikšmė: $241,42 / 402,40 = 0,60$;

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTI1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

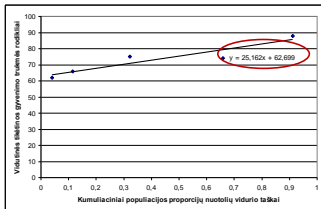
Absolius netolygumų indeksas

- Naudojamas norint parodyti sveikatos gradientą per natūraliai suranguotas populiacijos grupes;
- Parodo sveikatos veiksnio reikšmių skirtumą tarp aukščiausios ir žemiausios socioekonominės statuso grupės ir socioekonominio statuso pasiskirstymą naudojant regresijos modelį;
- Kai absoliutaus netolygumų nėra, indekso reikšmė yra lygi 0;
- Jei indekso reikšmė yra >1, tiriamas reikškinys yra labiau paplitęs aukščiausiose socioekonominėse grupėse, jei reikšmė <1 – žemiausiose socioekonominėse grupėse.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTI1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Pavyzdys. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė

- Skačiuojamos numanomos sveikatos rodiklio reikšmės aukščiausiai ir žemiausiai socioekonominėi grupei;
- Numanomų reikšmių skirtumas yra absoliutaus netolygumų indekso reikšmė: $51 = 85,64 - 63,73 = 21,91 (>1)$;
- Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė yra ilgesnė aukščiausiose socioekominėse grupėse;
- Didžiausias pajamas gaunantys asmenys gyvena ilgiau nei mažesnes pajamas gaunantieji.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Gini koeficientas (1)

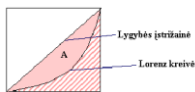
- Naudojamas norint parodyti pajamų netolygumus nacionaliniu lygiu;
- Sėkmingai pritaikomas vertinant sveikatos netolygumus, kai tam tikra populiacija yra lyginama pagal sveikatos veiksnį ir socioekominį statusą;
- Paremtas Lorenz kreive;
- Koeficiento intervalas yra nuo 0 iki 1;
- 0 parodytų tobulą lygybę, tuo tarpu 1 visišką netolygumą.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Gini koeficientas (2)

- Yra susijęs su Lorenz (koncentracijos) kreive;
- Kreivė lygina tam tikro kintamojo išsidėstymą lyginant su diagonale, kuri atspindi visišką lygybę (45° įstrižainė);
- Kuo toliau Lorenz kreivė yra nukrypusi nuo 45° įstrižainės, tuo ryškesnis netolygumas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Gini koeficientas (3)

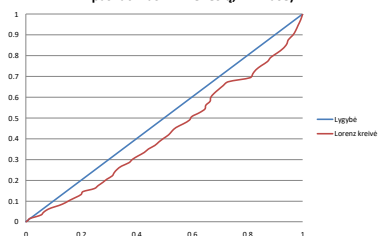
	Rodiklis	proc. Rodiklis	cumm. Proc. Rodiklis	Populiacija (proc.)	Populiacija	cumm. Proc. Populiacija
1						
2	Neringos savivaldybė	0	0,007232213	29	0,001056524	0,001056524
3	Igalsines rajono savivaldybė	0,4445	0,00732213	81	0,007315137	0,008371661
4	Elektrėnų savivaldybė	0,1251	0,00834439	66	0,00634795	0,013723606
5	Vilniaus rajono savivaldybė	0,128	0,00833984	242	0,021306568	0,035129424
6	Marijampolės savivaldybė	0,142	0,0092520	232	0,020426131	0,055555556
7	Sirvintų rajono savivaldybė	0,183	0,01062027	80	0,007043494	0,062599049
54	Vilavilkių rajono savivaldybė	0,323	0,02104508	235	0,020690262	0,29296802
55	Lazdijų rajono savivaldybė	0,325	0,02117539	151	0,013294594	0,342313396
56	Palangos miesto savivaldybė	0,329	0,02143601	70	0,006163057	0,348476453
57	Plungės rajono savivaldybė	0,335	0,02182694	182	0,016023948	0,364518401
58	Alytaus rajono savivaldybė	0,336	0,02189210	116	0,010133666	0,374731467
59	Druskininkų savivaldybė	0,396	0,02580140	101	0,008902411	0,383623877
60	Kašų Rūdos savivaldybė	0,4	0,02606202	105	0,009244585	0,392868462
61	Škuodo rajono savivaldybė	0,432	0,02814659	1	0,007131537	1
62				11558		
63						
64						

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Gini koeficientas (4)

Gini koeficientas (alkoholio vartojimas per paskutinius 12 mėnesių, VII klasė)

- 60 savivaldybių
- Gini koeficientas – 0,15

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Koncentracijos koeficientas (1)

- Santykinis netolygumo rodiklis, kuris parodo sveikatos gradientą tarp skirtingų, natūraliai ranginių grupių (nuo žemiausio iki aukščiausio);
- Parodo, koku mastu sveikatos veiksnys yra koncentruotas tarp nepalankioje ar palankioje situacijoje esančių grupių;
- Jei koeficientas turi neigiamą reikšmę, tiriamas sveikatos veiksnys yra koncentruotas prie nepalankioje situacijoje esančių grupių (ir atvirkščiai);
- Kai netolygumų nėra, koncentracijos indekso reikšmė yra 0;
- Teoriškai indekso reikšmė yra nuo -1 iki 1, tačiau praktikoje koncentracijos indekso reikšmė retai būna mažesnė už -0,5 ar didesnė už 0,5;
- Kai indekso reikšmė yra $\pm 0,2$ ar $\pm 0,3$, tai rodo gana aukšto lygio santykinį netolygumą.

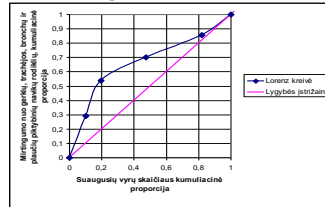
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Koncentracijos koeficientas (2)

Socioekonominė grupė pagal pajamas (Eur)	Suaugusių vyrų skaičius	Suaugusių vyrų skaičiaus proporcija	Suaugusių vyrų skaičiaus kumuliacinė proporcija (X)	Mirtingumo rodikliai (100 000 gyventojų)	Mirtingumo rodiklių proporcija	Mirtingumo rodiklių kumuliacinė proporcija (Y)	Koncentracijos indeksas ($X_{n-1}Y_n - X_nY_{n-1}$)
100-299	1010	0,1010	0,1010 (X_1)	586	0,2930	0,2930 (Y_1)	-0,0033
300-399	945	0,0945	0,1955 (X_2)	489	0,2445	0,5375 (Y_2)	-0,1172
400-499	2777	0,2777	0,4732 (X_3)	328	0,1640	0,7015 (Y_3)	-0,1699
500-699	3468	0,3468	0,8200 (X_4)	310	0,1550	0,8565 (Y_4)	-0,0365
>700	1800	0,1800	1,0000 (X_5)	287	0,1435	1,0000 (Y_5)	0,0000
Prosum Iš viso:	10000						-0,3269

Koncentracijos koeficientas (3)

- Koeficiento reikšmė (-0,3269);
- Mirtingumas labiau paliečia mažesnes nei vidutines pajamas gaunančius vyrus.
- Asmenų, kurių pajamos yra mažesnės nei vidutinės, mirtingumas sudaro apie 54 proc. viso vyrų mirtingumo nagrinėtoje savivaldybėje dėl šių ligų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTI1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kontaktai

El. p. vincentas.liuima@hi.lt

Tel. nr. (8 5) 261 4184

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LTI1-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kaimo ir miesto gyventojų sveikatos netolygumai: vertinimo galimybės ir priešasčių analizė

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

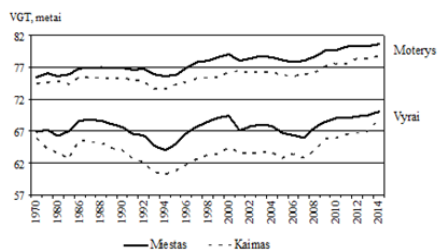
Situacijos aprašymas

- Lietuvos kaimo gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė jau daugiau kaip tris dešimtmečius yra trumpesnė negu miesto gyventojų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Situacijos aprašymas (tęs.)

- Pastebima bendra tendencija, kad vyrų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumai mieste ir kaime yra didesni negu moterų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

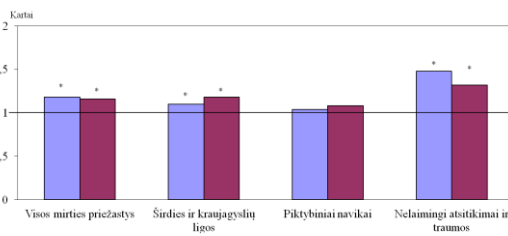
Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Miesto ir kaimo vyrų mirtingumo nuo dažniausių mirties priežasčių palyginimas (miesto vyrų mirtingumas prilygintas 1)

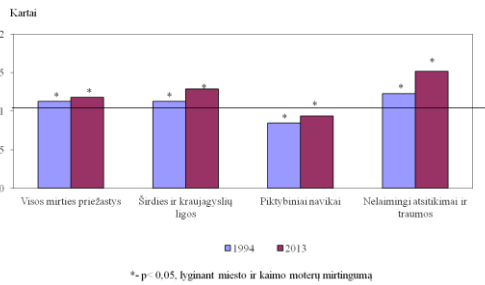

*. p < 0,05, lyginant miesto ir kaimo vyrų mirtingumą

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

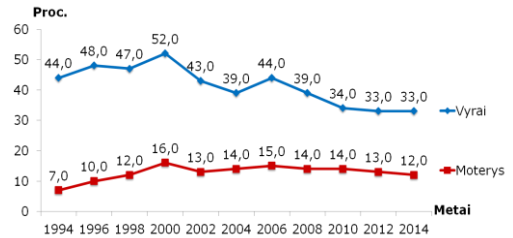

Miesto ir kaimo moterų mirtingumo nuo dažniausių mirties priežasčių palyginimas (miesto moterų mirtingumas prilygintas 1)

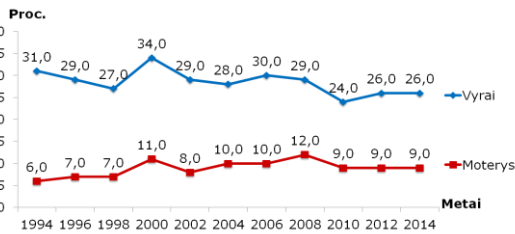
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kasdien rūkančių Lietuvos gyventojų dalis 1994-2014 metais

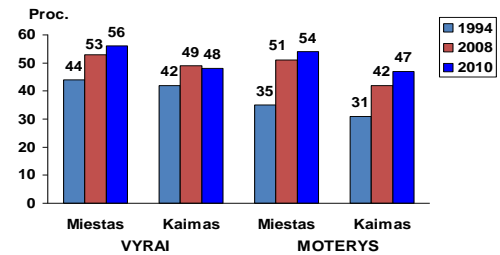
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos gyventojų, bent kartą per savaitę geriančių stiprius alkoholinius gėrimus, dalis 1994-2014 metais

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos gyventojų, gerai ir gana gerai vertinančių savo sveikatą, dalis 1994, 2008 ir 2010 metais, atsižvelgiant į gyvenamąją vietą

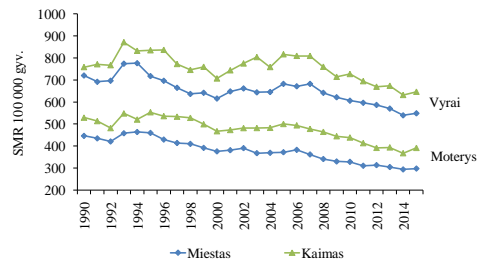
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Situacijos aprašymas (tęs.)

- Didžiausia dalimi miesto ir kaimo vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumus lemia:
  - mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių sistemos ligų ir
  - išorinių mirties priežasčių skirtumai.
- Nepalankiausia šiuo požiūriu yra kaimo vyrų situacija.

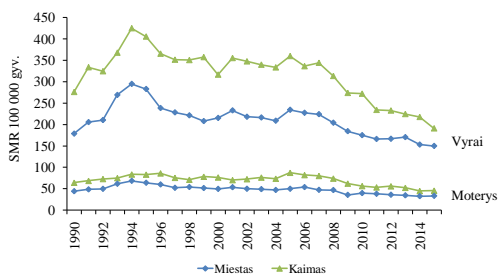
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mirtingumas nuo širdies ir kraujagyslių sistemos ligų 1990 - 2015 metais

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

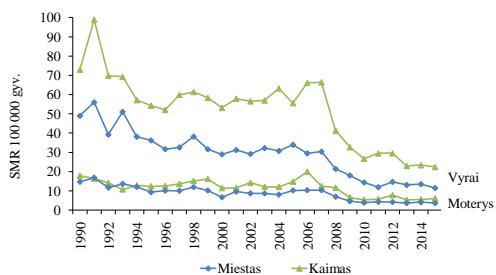
Mirtingumas nuo nelaimingų atsitikimų, apsinuodijimų ir traumų 1990 - 2015 metais

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

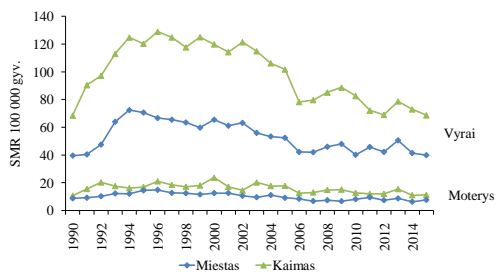
Mirtingumas nuo transporto traumų 1990 - 2015 metais

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

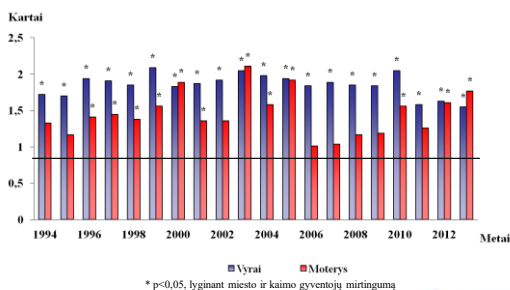
Mirtingumas nuo savižudybių 1990 - 2015 metais

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Miesto ir kaimo gyventojų mirtingumo nuo savižudybių palyginimas (miesto gyventojų mirtingumas prilygintas 1)

* $p < 0.05$, lyginant miesto ir kaimo gyventojų mirtingumą

Grupinio darbo užduotis (1)

1. Aptarkite šią situaciją, panaudodami labiausiai tinkamus terminus.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Grupinio darbo užduotis (1)

2. Kokios priežastys lemia miesto ir kaimo gyventojų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumus?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Grupinio darbo užduotis (1)

3. Ar tai išvengiamas reiškinys?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

svetkatos netolygumų
pašalinimo strategijos
kuris finansuoja

Grupinio darbo užduotis (1)

4. Kokie sveikatos rodikliai vertinami savivaldybės lygmenyje?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

svetkatos netolygumų
pašalinimo strategijos
kuris finansuoja

Grupinio darbo užduotis (1)

5. Kokie su sveikatos netolygumais susiję rodikliai vertinami nacionaliniame lygmenyje?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

svetkatos netolygumų
pašalinimo strategijos
kuris finansuoja

Grupinio darbo užduotis (1)

6. Kokius rodiklius reikėtų vertinti, norint nustatyti miesto ir kaimo gyventojų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės netolygumų priežastis?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

svetkatos netolygumų
pašalinimo strategijos
kuris finansuoja

Sveikatos netolygumų mažinimo priemonės: strategija ir politika

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Paskaitos struktūra

- Bendrosios sveikatos netolygumų mažinimo priemonės
- Specifinės sveikatos netolygumų mažinimo priemonės
- Sveikatos netolygumų mažinimo priemonių pavyzdžiai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

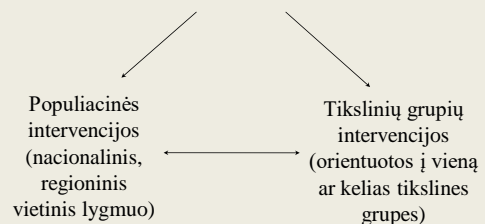
BENDROSIOS MAŽINIMO PRIEMONĖS

- Siekiant sumažinti sveikatos netolygumus, PSO rekomenduoja:
  - pagerinti gyvenimo ir buities sąlygas
  - sumažinti valdžios, turto ir išteklių skirtumus
  - pripažinti netolygumus problema ir pasirinkti jos sprendimus

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Intervencijos pagal veiklos apimtį

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Populiacinės intervencijos

- Nukreiptos ne į atskirų individų ar jų grupių sveikatos rodiklių gerinimą, bet į visą visuomenės lygmenį.
- Dažnai joms suteikiamas didelės reikšmės statusas, o tai lemia, kad numatytos priemonės tampa maksimaliai integruotos, t. y. jos tampa prioritetu visose valstybės politikos srityse (socialinės apsaugos, švietimo, ūkio ir pan.).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

1 pavyzdys: Suomija

- Nacionalinis veiksmų planas sveikatos netolygumams mažinti.
- Integruotas sveikatos netolygumų mažinimo mechanizmas visose politikos kryptyse, daug dėmesio skiriant tarpžinybiniam bendradarbiavimui ir nuolatiniam poveikio visuomenės sveikatai vertinimui.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

2 pavyzdys: Jungtinė Karalystė

- Regioninis sveikatos netolygumų veiksmų planas „Lygūs sveikatos ištekliai visiems“.
- Tai planas, kuriuo remiantis siekiama sumažinti sveikatos netolygumus taikant universalųjį netolygumų mažinimo modelį.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Populiacinių intervencijų apibendrinimas

- Tikslinė grupė yra bendroji šalies arba regiono populiacija, nors kai kuriais atvejais papildomai išskiriamos tam tikros gyventojų grupės (kas labiau būdinga tikslinių grupių strategijomis).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Tikslinių grupių intervencijos

- Tai yra priemonės, kurios (priešingai nei populiacinės) visų pirma nukreiptos į tam tikras, neretai gana nedidelės gyventojų grupės sveikatos rodiklių gerinimą.
- Skirtos tikslinei grupei, pasitelkus tikslines poveikio priemones.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

4 pavyzdys: Ispanija

- Andalūzijos regionas: Gyventojų, turinčių negalią, socialinės integracijos programa.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

- Integruoti politiniai sprendimai visose politikos kryptyse:
  - negalią turinčių asmenų integracija į darbo rinką užtikrinant, kad galintys dirbti asmenys turėtų darbą;
  - saugios aplinkos pritaikymas neįgaliesiems, neišskiriant jų statuso.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Tikslinių grupių intervencijų apibendrinimas

- Sveikatos netolygumų mažinimo priemonės koncentruojamos į tam tikrą aiškiai apibrėžtą populiacijos dalį.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SPECIFINĖS MAŽINIMO PRIEMONĖS

- Siekdama diferencijuoti skirtingo pobūdžio intervencijas, kurios orientuotos į sveikatos netolygumų mažinimą, Graham (2004) pasiūlė jas skirstyti į tris pagrindines grupes.
- Šios klasifikacijos laikosi ir Pasaulio sveikatos organizacija, apibrėždama netolygumų mažinimo sąvokas ir principus.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Specifinių priemonių grupės

- Intervencinės grupės apibrėžiamos pagal tai, koks yra jų pagrindinis tikslas:
  - 1) Pažeidžiamiausių grupių sveikatos gerinimas
  - 2) Sveikatos skirtumų tarp grupių mažinimas
  - 3) Universalus sveikatos gerinimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Pažeidžiamiausių grupių strategija

- Pažeidžiamiausių, arba jautriausių, grupių sveikatos gerinimo priemonės – tai intervencijos, gerinančios sveikatą išimtinai pažeidžiamiausiose (jautriausiose) visuomenės grupėse.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

5 pavyzdys: Jungtinė Karalystė

- 1998 m. Jungtinėje Karalystėje pradėtas įgyvendinti „Naujasis veiksmų planas bendruomenėms“, nukreiptas į 39 labiausiai nepasiturinčias vietas ir jų gyventojus.
- Programos metu didžiausias dėmesys buvo skiriamas sveikatos priežiūrai, nedarbui, išsilavinimui, gyventojų saugumui ir gyvenamajai aplinkai gerinti.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos skirtumų mažinimo strategija

- Tai intervencijos, mažinančios skirtumus tarp pažeidžiamiausių (jautriausių) socialinių grupių ir turtingiausių, labiausiai pasiturinčių ar išsilavinusių gyventojų grupių.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

7 pavyzdys: Škotija

- 2007–2009 m. Škotijoje įgyvendinta nacionalinė lytinio ugdymo programa, kurioje tikslinės intervencijos grupės buvo žemiausios socialinės-ekonominės padėties rajonų mokyklų vaikai ir aukštos socialinės-ekonominės padėties rajonų mokyklų vaikai (kaip kontrolinė intervencijos grupė).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

- Programa vykdyta pasitelkiant dvejopą strategiją:
  - nepasiturinčiųjų grupėje rengti teoriniai ir praktiniai lytinio švietimo užsiėmimai, kuriuos vedė specialiai apmokyti specialistai,
  - kontrolinėje grupėje rengti tik teoriniai lytinio švietimo užsiėmimai, kuriuos vedė neapmokyti mokytojai.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Universalaus sveikatos gerinimo politika

- Intervencijos, orientuotos į socialinių netolygumų mažinimą visoje populiacijoje diferencijuojant poveikį pagal sveikatos poreikius, t. y. kuo prastesnė sveikatos būklė, tuo didesnis dėmesys skiriamas sveikatos gerinimo priemonėms.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

8 pavyzdys: Jungtinė Karalystė

- 2001–2011 m. įgyvendinta sveikatos priežiūros lėšų perskirstymo politika, kurios tikslas – asignavimų, skirtų sveikatos priežiūrai organizuoti, perskirstymas atsižvelgiant į savivaldybių ekonominį statusą – neturtingoms daugiau nei turtingesnėms.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

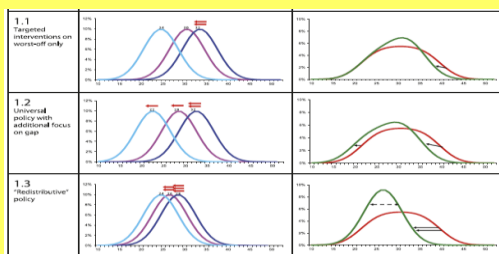

- Vertinant rezultatus nustatyta, kad tai buvo ekonomiškai naudinga ir turėjo teigiamą įtaką mažinant gyventojų mirtingumą.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Intervencijų poveikis

Šaltinis: Benach J, Mahmo D, Yoni Y, et al. J Epidemiol Community Health (2012). doi:10.1136/jech-2011-200363

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Dėmesio...

- Bendros visuomenės sveikatos gerinimas nespecifinėmis priemonėmis nebūtinai lems netolygumų mažėjimą – jie kartais netgi gali padidėti.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

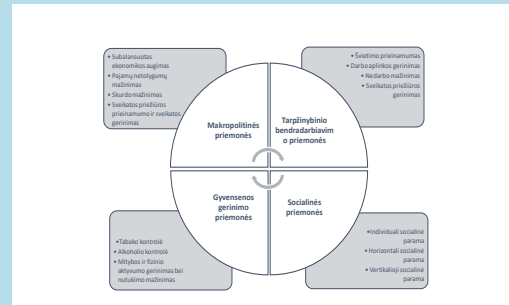
MAŽINIMO PRIEMONĖS

- Pagal apimtį
- Pagal sveikatos problemas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Priemonės pagal apimtį

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Makropolitinės priemonės

- Subalansuotas ekonomikos augimas
- Pajamų netolygumų mažinimas
- Skurdo mažinimas
- Sveikatos priežiūros prieinamumo ir sveikatos gerinimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Tarpžinybinės priemonės

- Švietimo prieinamumas
- Darbo aplinkos gerinimas
- Nedarbo mažinimas
- Sveikatos priežiūros gerinimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Socialinės priemonės

- Individuali socialinė parama
- Horizontali socialinė parama
- Vertikali socialinė parama

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Gyvensenos priemonės

- Sveikata ir gyvenama pagal:
  - Tikslines problemas
  - Tikslines grupes
  - „jautrias“ grupes

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Priemonės pagal problemas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Užsienio reikalų ministerija
Europos Sąjunga
Sveikatos netolygumų mažinimo
kuris (kaipgi?)

Paskaitos akcentai

- Bendrosios mažinimo priemonės
- Specifinės mažinimo priemonės
- Mažinimo priemonės ir problemos

- Bendrų sveikatos rodiklių gerėjimas –
nebūtinai netolygumų mažinimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Užsienio reikalų ministerija
Europos Sąjunga
Sveikatos netolygumų mažinimo
kuris (kaipgi?)

Tarpsektorinis bendradarbiavimas mažinant sveikatos netolygumus

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

PEOPLE NOWADAYS Komandinė lyderystė

Help me!

GraciasHyena.com

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sąvokos

- **Bendradarbiavimas** – asmenų arba socialinių grupių bendravimas, siekiant padėti realizuoti vienas kito poreikius
- **Tarpsektorinis bendradarbiavimas** – tai vienas kitą papildantis bendradarbiavimas tarp valdžios, valstybinių institucijų (sveikata, švietimas, aplinka, kultūra, sportas, ir kt.), visuomenės, nevyriausybinų organizacijų, verslo ir žiniasklaidos.
- **Sinergija** – reiškinys, kai du atskiri veiksniai, veikdami kartu, duoda didesnę poveikį, negu tų abiejų veiksmų, veikiančių atskirai, poveikių suma.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kodėl? Lietuvos sveikatos strategija 2014-2025

„įgyvendinti principą „Sveikata visose politikos srityse“, skatinti tarpžinybinį ir valstybės institucijų bei NVO kompleksinį bendradarbiavimą, ypač didinti socialinės, kultūrinės ir sveikatos sričių sanglaudą, panaudojant kultūros ir meno sričių potencialą, skatinti veiklas, kurios prisideda prie teigiamo poveikio žmogaus psichikos bei fizinėi sveikatai ir socialinės gerovės stiprinimo“

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kodėl?

- Sveikatos netolygumų mažinimo proceso vienas iš sėkmės elementų
- Perėjimas iš informacinės į santykių erą
- Sveikata visose politikose principas
- Visų sektorių politiniai dokumentai akcentuoja bendradarbiavimo svarbą
- Poreikis išgryninti veiklas
- .....

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Bendradarbiavimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Pagrindas formuoti bendradarbiavimui

- Vieninga ideologija
- Bendra skirtingų institucijų politika;
- Teritorija
- Tikslinė grupė
- Bendra problema
- Funkcijos ar poveikio sritis vienoda

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė verslams, kuri išlaugo

Privalumai

- aktyviau bendradarbiaujama ir efektyviau naudojami išteklių
- įgalinamos atskiros grupės
- užtikrinamas intervencijų stabilumas
- užtikrinama parama, parama formuojant politiką
- padidinamas veiklų matomumas
- užtikrinamas sprendimų priėmėjų palankumas teigiamam sprendimui

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė verslams, kuri išlaugo

Trūkumai

- Prailginamas sprendimų priėmimo procesas
- Padidinamos išlaidos
- Per didelių lūkesčių sukūrimas
- Interesų grupių galimas susiskaidymas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė verslams, kuri išlaugo

Suinteresuotoji šalis

- Yra organizacija, bet kuri grupė ar asmuo, kuris gali turėti įtakos ar yra įtakojamas tam tikros veiklos, sprendimo ar rezultato.
- Individas, grupė ar organizacija kuri gali būti paveikta, veikiamą ar mano kad gali būti veikiamą sprendimo, veiksmo ar tam tikro projekto rezultatu

R.E. Freedman, *Strategic Management: A Stakeholder Approach*, 1984

“An individual, group, or organization who may affect, be affected by, or perceive itself to be affected by a decision, activity, or outcome of a project.”

PMI, *PMBOK® Guide - Fifth Edition*, 2013

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė verslams, kuri išlaugo

Suinteresuotų šalių analizės žingsniai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė verslams, kuri išlaugo

Suinteresuotų šalių sąrašas yra labai ilgas

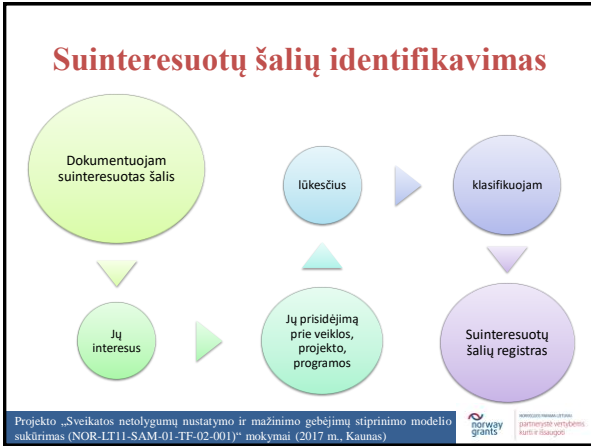
Pavyzdys

- Sveikatos paslaugų teikėjai
  - Daktarai
  - Slaugytojos
  - Terapeutas
  - Visuomenės sveikatos specialistas
- Kiti asmenys
  - Socialiniai darbuotojai
  - Universiteto atstovai
  - Sveikatos mokytojai
  - policija
  - Žiniasklaidos profesionalai
- Institucijos, organizacijos atstovai
  - Pacientų organizacija
  - Profesionali asociacijos
  - Vėžio centras
  - Ligoninė
  - Slaugos ligoninė
  - Rėmėjai
- Valdžios institucijų atstovai
  - Tarybos įvairios
  - Teisingumo departamentas
  - Visuomenės sveikatos departamentas
  - Licencijos kontrolės institucija
- Verslo atstovai
  - draudimo kompanijos
  - Farmacinės kompanijos
  - Medicininės įrangos organizacijos

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

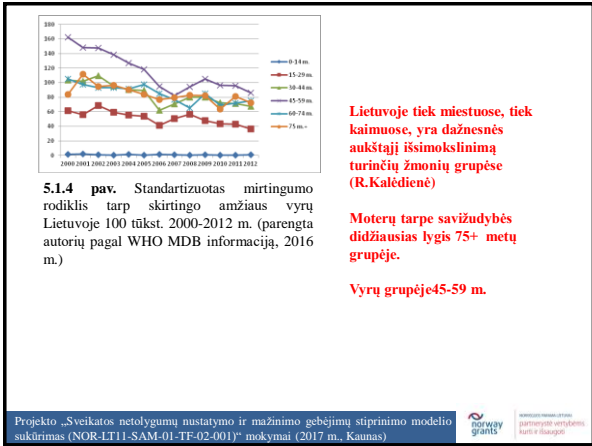
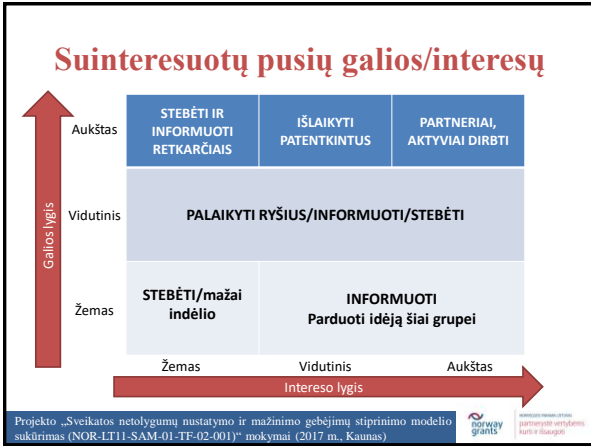
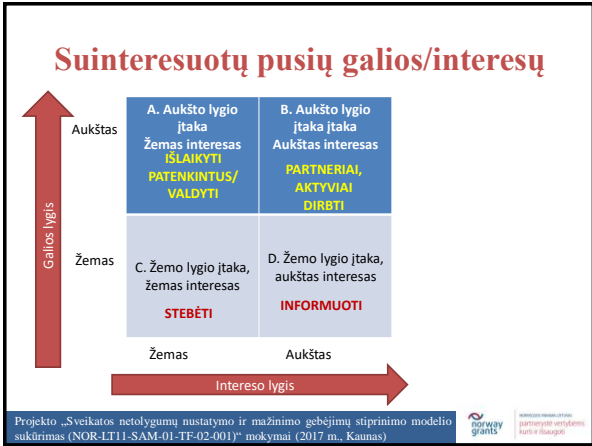
www.norway-grants.lt
partnerystė verslams, kuri išlaugo

Visada prisiminkite „matomas“ suinteresuotas šalis

- Žmonės kurie yra tikrieji „vairuotojai“ (arba „blokuotojai“ ... mažiau akivaizdūs, matomi. . su didele patirtimi. . . pagrindiniai. . . ir gali „sujungti taškelius“.- Amy Baugh, Stakeholder Engagement, p. 33

Projektas „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Darbas grupėse

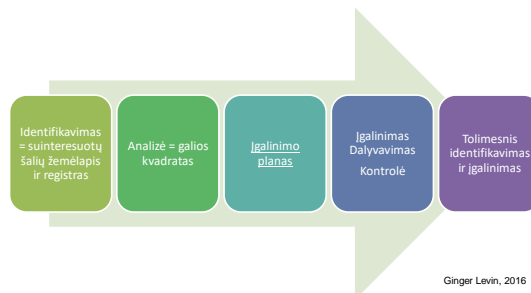
Įvardinkite sektorius, institucijas, organizacijas, asmenis kurios gali būti paveiktos, turėti įtakos ar turi interesų savižudybių prevencijos klausimais:

Tikslas diegiant sisteminius pokyčius įvairiuose sektoriuose pasiekti kad būtų padidintas išaiškinamumas, suteikiama pagalba ir vykdoma prevencija.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Suinteresuotų šalių analizės žingsniai

Ginger Levin, 2016

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

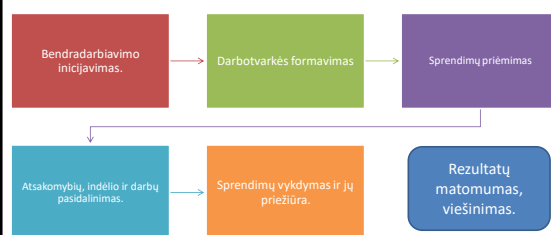
Suinteresuotųjų šalių įtraukimo/valdymo plano parengimas

- tikslas – kad suinteresuotosios šalys palaikytų iniciatyvą/strategiją/planą
- suinteresuotųjų šalių valdymo plano parengimas.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

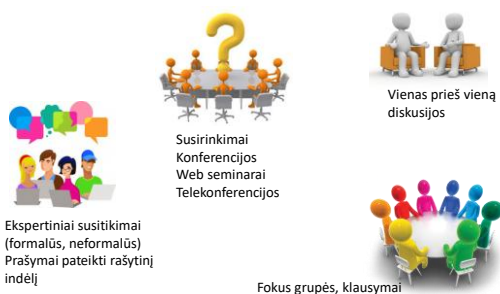
Tarpsektorinio bendradarbiavimo procesas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Suinteresuotų šalių įtraukimas gali apimti

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Tarpžinybinio/tarpsektorinio bendradarbiavimo formos

- neformalus, asmeninis bendradarbiavimas,
- sutartimi paremtas bendradarbiavimas

Konkrečią bendradarbiavimo formą lemia arba problema, tema, kuria bendradarbiaujama, arba į bendradarbiavimą įsitraukusios institucijos, nes dažnai panaudojamos jau egzistuojančios formos.

Kitas svarbus aspektas kalbant apie bendradarbiavimo formas ir struktūras – ar jos turi būti formalizuotos, ar ne.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

- „Juo platesnis socialinis tinklas ir „kokybiškesni“ santykiai tarp narių tam tikriems socialiniams tikslams pasiekti, tuo skirtingų sektorių darbuotojui paprasčiau pasinaudoti skirtingas kompetencijas turinčių tinklo narių kapitalu ir ištekliais.“
- „gaunama parama priklauso nuo tinklo dydžio, santykių kokybės, dažnumo ir t. t.“
- „Juo platesnis tinklas ir juo artimesni santykiai, juo didesnė paramos tikimybė, juo įvairesnės kompetencijos ir statuso asmenys priklauso tinklui, tuo daugiau paramos rūšių galima tikėtis.“

Sonata Stanulėnė, Tėlavėlikas (išlikus socialiniam darbiui. Kultūra ir visuomenė). Socialinių tyrimų žurnalas, 2012, 3(8).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė versloje,
kurti ir išaugoti

Kokybiškas bendrų veiklų įgyvendinimas užtikrinamas per šias priemones:

- **įsipareigojimą susitarti dėl bendros vizijos.**
  - Dvi ar daugiau pusių išsako savo interesus, lūkesčius, poreikius ir prioritetus. Ieškoma visos puses tenkinančios pozicijos, ją įsivardinus jos vieningai siekiama.
- **sukuriamus naujus komunikacijos kanalus.**
  - Sujungiant bendroms veikloms kelis ar keliolika partnerių, ieškoma jiems efektyviausio komunikavimo būdo. Dažnai tenka ieškoti naujų komunikacijos šaltinių, pasitelkiant naujausias technologijas (nuotolinio bendradarbiavimo įrankius, web 2.0 technologijas) ar bendradarbiavimo kultūrai patrauklias bendravimo formas (skirtingų institucijų darbuotojų susitikimai formalioje ir neformalioje aplinkoje, video konferencijos, planavimo susitikimai ir pan.).

Atskaita TARPŽYBINIS BENDRADARBIAVIMAS NACIONALINIŲ LYGUMŲ JAUNIMO POLITIKOS SRITYJE, užduoties: Jaunimo nekilus departamentas prie Socialinių apsaugos ir darbo ministerijos

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė versloje,
kurti ir išaugoti

Kokybiškas bendrų veiklų įgyvendinimas užtikrinamas per šias priemones:

- **įsipareigojimą planuoti ir veikti kartu.**
  - Partneriai prisiima įsipareigojimą jungti pajėgas bendram tikslo siekimui. Jungiami finansiniai, žmogiškieji ir kiti ištekliai, siekiant optimaliu būdu pasiekti bendrai užsibrėžtų tikslų.
- **dalinimąsi rizika, rezultatais ir įvertinimu.**
  - Praktikoje dažniau norima dalintis rizika, bet ne rezultatais ar įvertinimu. Tarpžinybinio bendradarbiavimo sistemoje dalinimasis ir rezultatais bei įvertinimu ilgainiui tampa motyvuojančiu faktoriumi sąveikauti.

Atskaita TARPŽYBINIS BENDRADARBIAVIMAS NACIONALINIŲ LYGUMŲ JAUNIMO POLITIKOS SRITYJE, užduoties: Jaunimo nekilus departamentas prie Socialinių apsaugos ir darbo ministerijos

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė versloje,
kurti ir išaugoti

Iššūkiai

- Vieninga vizija
- Organizacijų struktūros ir kultūros skirtumai
- Veiklos teritorija
- Sukurti tvirtą nuosavybės ir įsitraukimo jausmą, nes strategijoje dalyvauja kelios skirtingos institucijos, kurios visos nori vadovauti bendradarbiavimo procesui bei dažnai pasižymi skirtinga darbo kultūra, konkuruojančiais interesais ir t.t.
- Amžiaus tarpinių nesuderinamumas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė versloje,
kurti ir išaugoti

- Išvados
- Suinteresuotųjų šalių valdymas – nuolatinė veikla, užtikrinanti, kad suinteresuotosios šalys būtų identifikuojamos, analizuojamos ir įtraukiamos per visą projekto įgyvendinimo ciklą.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė versloje,
kurti ir išaugoti

- *Jei nieko nedarai – pradėk daryti*
- *Jei darai – daryk geriau*
- *Darai gerai – daryk dar geriau*

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

www.norway-grants.lt
partnerystė versloje,
kurti ir išaugoti

Sveikatos netolygumų mažinimo priemonių integravimas į institucinius veiklos planus

Lietuvos patirtis ir užsienio šalių pavyzdžiai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

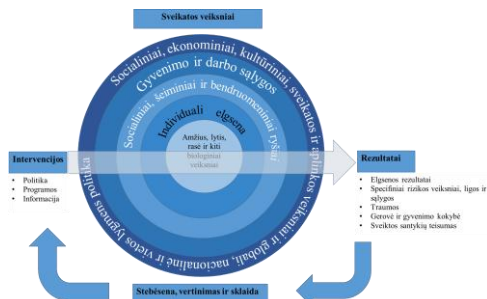
Pranešimo uždaviniai

- Pristatyti strateginio planavimo principus
- Apžvelgti sveikatos netolygumų mažinimo situaciją Lietuvos strateginio planavimo kontekste
- Aptarti sveikatos netolygumų mažinimo priemonių integravimo į institucinius planus pagrindinius principus
- Pristatyti užsienio šalių patirtį

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Veiksmų modelis siekiant sveikatos tikslų

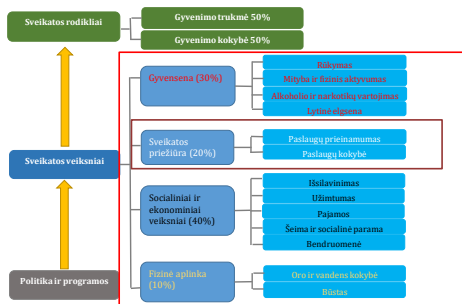

Šaltinis: Kaip socialiniai ir ekonominiai veiksniai veikia sveikatą (JAV)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Veiksmų sveikatai įtakos modelis

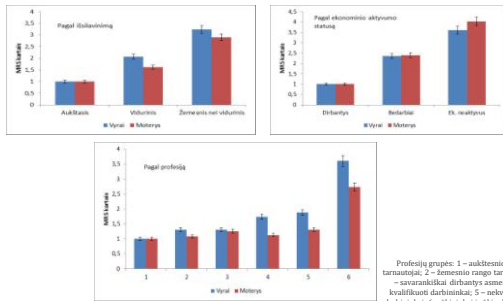

Šaltinis: Kaip socialiniai ir ekonominiai veiksniai veikia sveikatą (JAV)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

30-59 amžiaus Lietuvos gyventojų mirtingumo rodiklių skirtumai pagal socialinius-ekonominius veiksnius

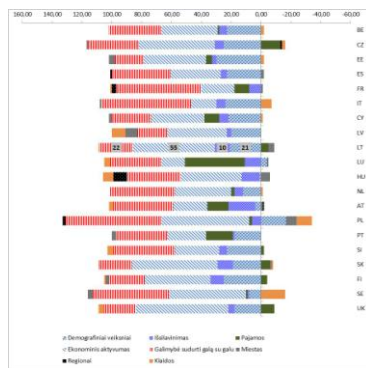

Šaltinis: Jasilionis D. ir Stankūnienė V., 2012

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

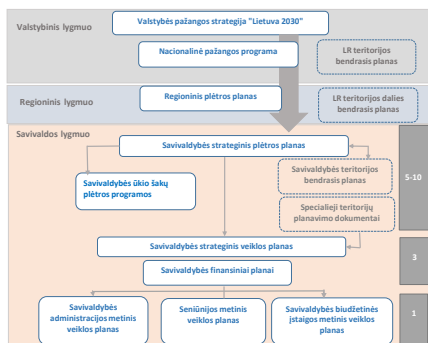
Socialinių-ekonominių veiksnių įtakos sveikatos skirtumams pasiskirstymas (2007 m. duomenys)

Šaltinis: Analysing the socioeconomic determinants of health in Europe: new evidence from EU-SILC, Eurostat, 2010.

Savivaldybių lygmens planavimo dokumentų schema

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų mažinimas strateginio planavimo kontekste (stiprybės)

- Nacionalinio lygmens strateginiais dokumentais ir teisės aktais **reglamentuojamas sveikatos netolygumų mažinimo priemonių įgyvendinimas visuose valdymo lygmenyse.**
- Nacionalinio lygmens tarpinstituciniuose veiklos planuose **įvardintos nacionalinio lygmens pagal įvairius ūkio sektorius priemonės, prisidedančios prie sveikatos netolygumų mažinimo**, pateikti jų įgyvendinimo rodikliai, atsakingi vykdytojai (ministerijos), numatyti asignavimai šių priemonių įgyvendinimui.
- Igyvendinamos Sveikatos netolygumų mažinimo Lietuvoje 2014–2023 m. veiksmų plano regioninio lygmens priemonės, **sudarančios prielaidas sveikatos netolygumų mažinimui tam tikrose probleminėse šalies teritorijose**, numatant galimus finansavimo šaltinius šių priemonių įgyvendinimui.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų mažinimas strateginio planavimo kontekste (stiprybės)

- Nacionalinio lygmens teisės aktuose, reglamentuojančiuose vietos savivaldos funkcijas, **apibrėžiama savivaldybių kompetencija įgyvendinant funkcijas, kurių įgyvendinimas prisideda prie sveikatos netolygumų mažinimo.**
- Savivaldybių strateginiuose veiklos planuose įvairių ūkio sektorių valdymo sritims priskirtose programose **įtraukiamos priemonės, prisidedančios prie sveikatos netolygumų mažinimo.**

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų mažinimas strateginio planavimo kontekste (silpnybės)

- Nacionalinio lygmens strateginiuose dokumentuose **nėra aiškiai nurodyti sveikatos netolygumų mažinimo prioritetai**, kuriais vadovautųsi savivaldybių institucijos.
- Nepakankamas** savivaldybių strateginio planavimo dokumentų suderinamumas su nacionalinio lygmens dokumentų nuostatomis.
- Savivaldybių strateginiuose veiklos planuose **nekeliami sveikatos netolygumų mažinimo tikslai**, nepakanka priemonių, skirtų socialiai pažeidžiamoms grupėms, ypač socialinės rizikos asmenims.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų mažinimas strateginio planavimo kontekste (silpnybės)

- Teisės aktuose **nėra reglamentuota sveikatos netolygumų stebėsenos sistema nacionaliniame ir savivaldybių lygmenyse**, neapibrėžti sveikatos netolygumų stebėsenos rodikliai.
- Teisės aktuose **trūksta kontrolės mechanizmų** reglamentavimo, įgyvendinant tarpinstitucinius veiklos planus.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

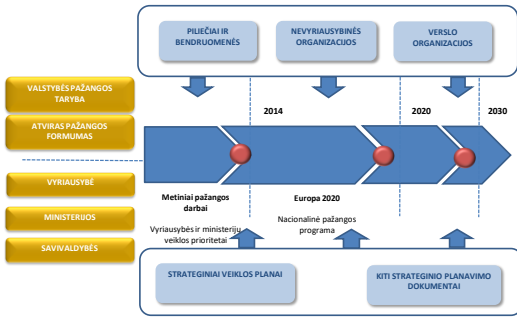
Planavimo logika

- Aplinkos, išteklių, SSGG analizė
- Misijos formulavimas
- Strateginių tikslų nusistatymas
- Institucijos programų rengimas
- Institucijos programų įgyvendinimas
- Stebėseną ir atsiskaitymą už rezultatus

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Valstybės pažangos strategijos įgyvendinimas

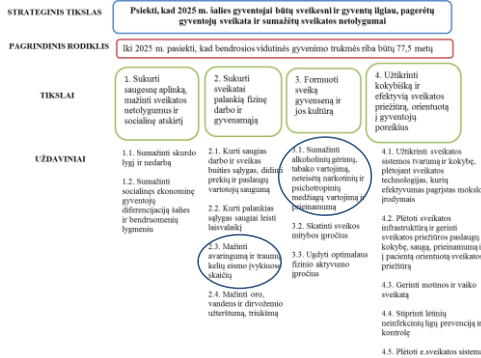
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Valstybės pažangos strategijos pažangos rodiklių pavyzdžiai

	2009/2010	2020	2030
Vizijos įgyvendinimo rodikliai			
Pvz. Gyvenimo kokybės indeksas	23 vieta ES	15 vieta ES	≤ 10 vieta ES
Sumani visuomenė			
Mokymasis visą gyvenimą	22 vieta ES	18 vieta ES	≤ 17 vieta
Visuomenės narių, kurie linkę dalyvauti vykdančią kultūrinę meninę veiklą, dalis	46 proc.	60 proc.	70 proc.
Vidutinė sveiko gyvenimo trukmė	17-18 vieta ES	15 vieta ES	≤ 10 vieta ES
Sumani ekonomika			
Išmetamų į orą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis CO ₂ (tonos BVP vienetu)	12 vieta	10 vieta	≤ 7 vieta ES
Sumanus valdymas			
Pasitikėjimas šalies institucijomis	30 proc.	45 proc.	≥ 55 proc.
Korupcijos suvokimo indeksas	19 vieta ES	15 vieta ES	10 vieta ES

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos sveikatos 2014-2025 metų programa

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos gyventojų mirties priežasčių struktūra

- Trys pagrindinės mirties priežastys:
  - Kraujotakos sistemos ligos – 56 proc.
  - Piktybiniai navikai – 20 proc.
  - Išorinės mirties priežastys – 8 proc.

84 proc.

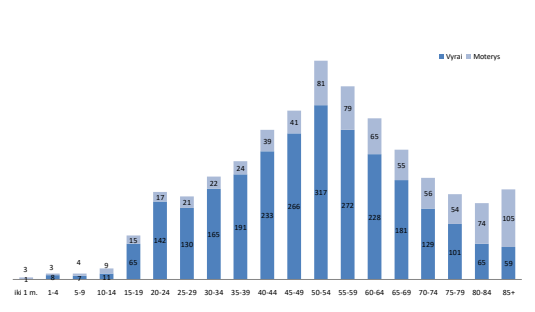
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mirtys dėl išorinių priežasčių ES

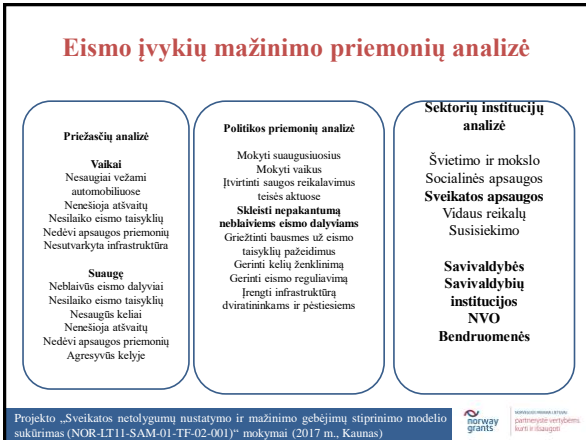
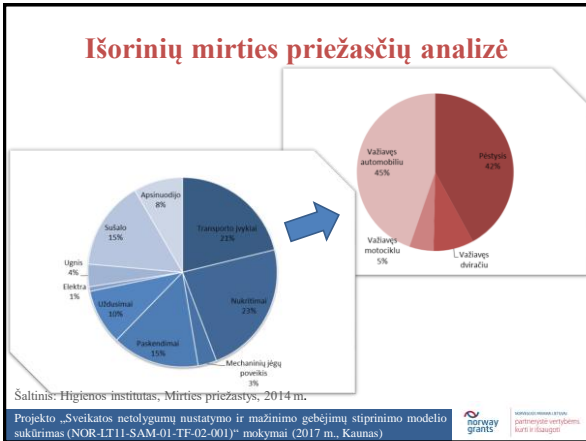
Šalis	Number of deaths (number)	Share of all deaths (%)		Total	Standardized death rate (per 100 000 inhabitants)		Persons aged < 65 years	Persons aged 65 and over
		Males	Females		Males	Females		
EU28	151 004	10	3,8	2,5	30,6	41,8	20,3	44,9
Bulgaria	4 293	4,0	4,2	3,7	40,9	51,3	31,5	14,9
Belgium	1 774	1,7	2,5	0,8	24,4	40,7	10,1	19,2
Czech Republic	2 666	3,4	4,3	2,4	40,8	69,1	25,9	10,7
Denmark	1 355	2,6	2,8	2,4	27,3	33,6	21,3	10,7
Germany	20 847	2,3	2,6	2,0	25,0	34,9	18,2	8,7
Estonia	674	4,4	7,0	1,9	51,0	87,5	20,9	47,8
Finland	902	2,1	4,0	2,1	24,3	29,9	16,2	15,0
France	2 557	2,3	3,2	1,3	22,6	35,0	11,3	15,6
Greece	1 954	3,8	4,3	3,6	53,9	57,1	40,9	19,2
France	25 290	4,4	4,7	4,2	38,2	52,3	27,6	13,8
Ireland	1 206	4,0	5,0	2,8	35,5	52,4	22,7	8,9
Italy	17 519	2,9	3,2	2,7	26,3	35,3	19,2	8,8
Latvia	1 154	4,0	6,0	2,2	68,0	97,5	28,1	48,9
Lithuania	2 147	1,9	4,8	3,8	38,8	42,7	30,9	14,7
Luxembourg	178	4,7	5,4	4,0	43,6	56,0	32,5	12,9
Hungary	3 606	2,8	3,4	2,3	41,0	57,8	28,1	17,8
Malta	76	2,3	3,1	1,6	25,1	28,7	12,4	6,9
Netherlands	4 485	3,2	3,2	3,1	32,4	41,0	25,6	6,7
Austria	2 595	3,3	4,0	2,6	32,3	46,7	21,6	11,1
Poland	13 570	3,5	4,8	2,1	40,0	61,2	21,2	28,1
Portugal	2 029	1,9	2,5	1,3	19,3	30,3	10,6	10,3
Romania	7 189	2,9	4,2	1,5	37,3	60,1	17,1	30,1
Slovenia	876	4,8	5,2	3,9	48,1	56,4	33,6	16,1
Slovakia	2 306	4,4	5,8	2,9	54,9	82,3	33,1	27,4
Cyprus	2 550	4,9	6,4	3,4	47,9	73,8	28,2	25,2
Sweden	3 022	3,4	4,2	2,6	31,7	46,0	28,6	10,9
United Kingdom	14 584	2,5	3,0	2,1	24,5	31,7	17,9	12,1
Latvia	10	4,1	4,1	4,1	37,4	55,2	29,7	11,5
Norway	3 981	4,9	6,0	4,9	43,7	56,7	37,7	16,9
Slovenia	2 072	4,1	4,4	3,9	51,4	65,0	27,8	10,1
Serbia	1 460	1,5	2,1	0,8	20,9	33,3	10,1	14,2
Turkey	10 302	4,3	5,5	2,8	27,3	39,4	15,3	10,0

Šaltinis: Eurostatas, 2013
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Išorinių mirčių struktūra pagal lytį ir amžių

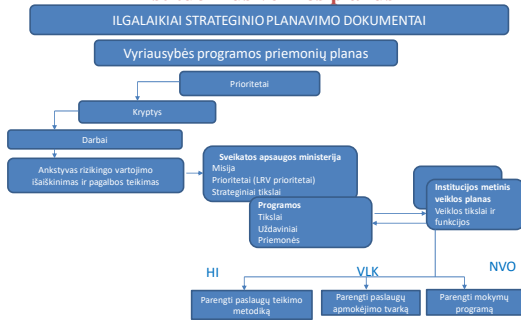
Šaltinis: Higienos institutas, Mirties priežastys, 2014 m.
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

- ### Strateginių tikslų formulavimo principai
- Tinkamumas** – tikslas turi skatinti instituciją vykdyti savo misiją
  - Realumas** – tikslas turi būti realus, atsižvelgiant į išorės ir vidaus veiksnius;
  - Motyvimumas** - tikslai turi skatinti instituciją veikti;
  - Suprantamumas** – tikslai turi būti formuluojami paprastai ir aiškiai;
  - Išsipareigojimas** – tikslai turi skatinti išsipareigojimus
  - Suderinamumas** – institucijos strateginiai planai turi būti derinami su sektoriaus tikslais, ilgalaikę plėtros strategija, Vyriausybės programa, Nacionaliniu planu.
- Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Vyriausybės programos priemonių integravimas į institucinius veiklos planus

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Bendrosios planavimo problemos

- Dėl planavimo dokumentų gausos ne visada pavyksta logiškai, į vientisą sistemą susieti nacionalinius strateginius tikslus, programas, tarpinstitucinius veiklos planus:
  - VK duomenimis 2016 m. ministerijos iš viso vykdė 90 Seimo ir Vyriausybės nutarimais patvirtintų planavimo dokumentų (konceptijos, metmenys, gairės, strategijos, programos (ne SVP), plėtros programos, planai, veiksmų planai, tarpinstituciniai veiklos planai.
- Savivaldybių lygmenyje nėra aiškių sąsajų su nacionalinio lygmens strateginiais dokumentais

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Institucijos programų rengimas

Programos elementai:

- tikslai;
- uždaviniai;
- priemonės;
- vertinimo kriterijai;
- finansinis planas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Programų uždaviniai

Formuluojami taip, kad:

- nurodytų bent vieną pagrindinį rezultatą, kuris turi būti pasiektas;
- rezultatas būtų išmatuojamas, palyginamas su objektyviais rodikliais;
- rezultatas būtų pasiekiamas per biudžetinius metus turimais ištekliais.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Programų priemonės

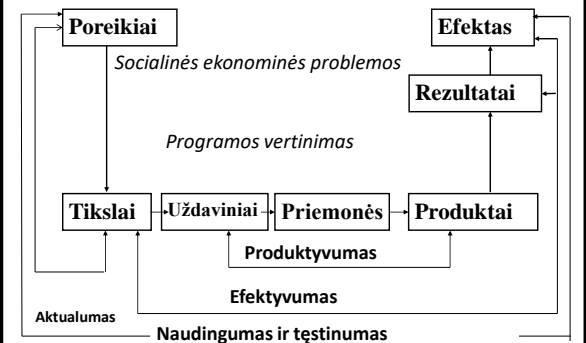
Priemonė turi atitikti šiuos kriterijus:

- priemonė turi būti pats efektyviausias ir racionaliausias būdas pasiekti norimą rezultatą;
- priemonės dėka galima pasiekti norimą rezultatą turimais arba planuojamais ištekliais;
- priemonė yra suprantama, teisėta ir praktiškai įgyvendinama.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Esminiai programos vertinimo elementai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Atsakingi už priemonės

- Atlieka analizę kuruojamų uždavinių mastu;
- Nustato uždavinių įgyvendinimo priemones;
- Numato, kiek reikės asignavimų uždaviniams ir priemonėms įgyvendinti;
- Suderina uždavinių įgyvendinimo priemonių ir reikiamų asignavimų projektą su programos koordinatoriumi.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Vertinimo kriterijų svarba

- Viena svarbiausių sėkmingo į veiklos rezultatus orientuoto viešojo valdymo sąlygų – **pagrįsti veiklos rezultatų vertinimo kriterijai**.
- Vertinimo kriterijus – tai rodiklis, suteikiantis informacijos apie tikslo ir uždavinio įgyvendinimą.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

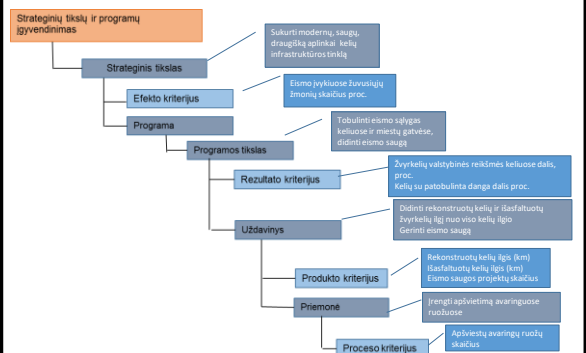
Vertinimo kriterijų lygmenys

- **Efeko kriterijus** - vertinama, ar institucija pasiekė strateginį tikslą, ir parodoma nauda, kurią gauna visuomenė įgyvendinus strateginį tikslą;
- **Rezultato kriterijus** - vertinama, ar pasiektas programos tikslas, ir parodoma nauda, kurią gauna tiesioginiai programos naudotojai įgyvendinus programą;
- **Produkto kriterijus** - vertinama, ar įgyvendintas uždavinys, ir parodomas sukurtas materialus ar intelektualinis produktas ir (ar) paslauga.
- **Proceso bei indėlio kriterijai** - matuojami vidiniai institucijos procesai ir išteklių, naudojami produktui/paslaugai suteikti.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Vertinimo kriterijų hierarchinis loginis ryšys

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Vertinimo kriterijų skaičius (1)

- Teisės aktais nustatytas mažiausias būtinas vertinimo kriterijų skaičius:
  - **efeko** kriterijų skaičius – ne mažesnis už strateginių tikslų skaičių;
  - **rezultato** kriterijų skaičius – ne mažesnis už programos tikslų skaičių;
  - **produkto** kriterijų skaičius – ne mažesnis už programos uždavinių skaičių.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Vertinimo kriterijų skaičius (2)

Ministerija	Vertinimo kriterijų skaičius	Iš jų			Strateginių tikslų skaičius	SVP programų tikslų skaičius	SVP programų uždavinių skaičius
		efeko	rezultato	produkto			
Socialinės apsaugos ir darbo	228	35	93	100	6	11	34
Sveikatos apsaugos	215	6	62	147	4	20	40
.....							
Iš viso	1778	166	517	1095	27	184	346

- Vertinimo kriterijų skaičius iki 8,5 kartų viršija nustatytą minimalią ribą;
- Ministerijų 27 strateginiai tikslai 2016 m. vertinami pagal 166 efeko kriterijus;
- Dėl didelio SVP taikomo vertinimo kriterijų skaičiaus apsunckinamas ne tik planavimas, bet ir stebėseną, o atsisakant už vertinimo kriterijų pasiekimą reikšminga informacija pasimeta tarp kasdinių darbų.

Šaltinis: Valstybės kontrolės ataskaita „Programinio biudžeto sistema: strateginių veiklos planų sudarymas ir įgyvendinimo stebėseną“

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Stebėsenos rodiklių suderinamumo problemos (I)

	Vyriausybės programa		LSP	
	2016	2020	2016	2020
1.3. Kryptis. Sveikatos priežiūros kokybės ir paslaugų prieinamumo didinimas				
Standartizuotas mirtingumo nuo KSL rodiklis 100 tūkst. Gyv.	878,2 (2015)	800	451,1 (2012)	368,7
Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis 100 tūkst. Gyv.	287,93 (2015)	278	182,1 (2012)	172,8
Šeimos gydytojų skaičius 10 tūkst. Gyventojų	7,1	8		7

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Stebėsenos rodiklių suderinamumo problemos (II)

	Vyriausybės programa		LSP	
	2016	2020	2016	2020
1.4.2. Darbas. Pagalbos teikimas turintiems žalingų įpročių				
Alkoholio suvartojimas vienam šalies gyventojui 15+ (litrais absoliutaus alkoholio) (PSO)	17,8 (2014)	12,4 (LSD)	13,0 (2012)	9,5

Valstybinė 2015-2025 m. narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos programa				
1 tikslas - mažinti narkotikų, tabako ir alkoholio pasūlą				
Absoliutaus (100 proc.) legalaus alkoholio metinis suvartojimas, tenkantis vienam gyventojui (litrais)	12,9 (2013)	9,5		

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Stebėsenos problemos (I)

- Tiek nacionalinio, tiek savivaldybių lygmens strateginio planavimo dokumentuose yra **nemažai klaidų parenkant tinkamus vertinimo kriterijus**, logiškai susijusius su strateginiais tikslais ir uždaviniais;
  - Kriterijai nerodo programos tikslo pasiekimo ir programos naudos tiesioginiams jos gavėjams
  - Sudaromi kriterijai, kurių įgyvendinimui institucija neturi įtakos

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Stebėsenos problemos (II)

- Trūksta politinės valios naudoti stebėsenos informaciją kaip įrodymus, o žemesniu lygiu nepakanka paskatų ar profesionalumo atlikti veiklos stebėseną;
- Egzistuoja gana formalus požiūris į stebėsenos vykdymą, kuris tapatinamas su atsiskaitymu, trūksta analitinių įžvalgų, kodėl nepasiekiami nustatyti kriterijai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

X savivaldybės 2017-2019 metų strateginis veikos planas (I)

- Misija
  - Veiklos prioritetai:**
    - Gerinti visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų teikimą mokyklose ir ikimokyklinės įstaigose įsteigiant sveikatos kabinetus
  - Problema:** nemažėja vaikų sergamumas.
  - Prielaida problemai spręsti:** įrengti ugdymo įstaigose kabinetus ir aprūpinti įranga.
  - Planuojami pasiekti rezultatai:**
    - Ugdymo įstaigose organizuotų sveikatinimo renginių dalyvių skaičius (tūkst. asmenų) – 2019 - ≥50,0.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

X savivaldybės 2017-2019 metų strateginis veikos planas (II)

- Plėtros prioritetas: Sumani ir saugi visuomenė
- Programos (7):
  - Sveikatos apsaugos programa
- Efekto kriterijai (5):
  - Savižudybių skaičius, tenkantis 100 tūkst. Sav. gyventojų;
  - Socialinės paramos gavėjų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų;
  - Vidurinį išsilavinimą įgijusių abiturientų dalis nuo baigusių vidurinio ugdymo programą savivaldybėje;
  - Vaikų, lankančių savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigas dalis nuo visų savivaldybės vaikų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

X savivaldybės 2017-2019 metų strateginis veikos planas (III)

• Sveikatos programa

Tikslas – stiprinti ir kryptingai plėtoti visuomenės sveikatos priežiūros veiklą

– Uždaviniai:

- Organizuoti savivaldybės sveikatinimo priemonių rengimą ir įgyvendinimą
- Užtikrinti efektyvias visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas

Tikslas – modernizuoti ir optimizuoti asmens sveikatos priežiūros sistemos infrastruktūrą bei gerinti paslaugų kokybę

- Uždaviniai:

- Remti asmens sveikatos priežiūrą nustatytų kategorijų žmonėms;
- Gerinti asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų paslaugų kokybę

Numatomas programos įgyvendinimo rezultatas: pagerėjusi sveikatos priežiūros paslaugų kokybė, prieinamos sveikatos priežiūros paslaugos savivaldybės gyventojams.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumų mažinimo strategijos

UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIS

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Anglija

Lutono sveikatos netolygumų mažinimo strateginis planas 2015-2020

Planas parengtas vadovaujantis pagrindiniais Marmoto ataskaitos „Teisinga visuomenė, sveiki gyvenimai“ (*angl. Fair Society, Healthy Lives*) principais:

- Sveikata priklauso nuo socialinės padėties – kuo žemesnė socialinė padėtis, tuo prastesnė sveikata. Veiksmai turėtų būti nukreipti į socialinius veiksnius;
- Sveikatos netolygumai yra socialinių netolygumų išdava.
- Veiksmai neturėtų būti sukoncentruoti į labiausiai pažeidžiamas grupes. Veiksmai turėtų būti universalūs, tačiau jų mastas ir intensyvumas turi būti proporcingi socialinio nepriklausomai lygiui.

Plane išsamiai pristatyti šaltiniai ir nuorodos apie sūlomų priemonių veiksmingumą ir jų mokslinį pagrindimą.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Strateginių tikslų pavyzdžiai (1)

Strateginis tikslas. Sumažinti netolygumus tarp vaikų (0-5 metų)

Uždaviniai:

- Sumažinti fizinės ir emocinės sveikatos, pažintinių, kalbinių ir socialinių įgūdžių netolygumus ankstyvosios raidos etape.
- Užtikrinti motinystės, tėvystės programų, vaikų priežiūros paslaugų kokybę visoms socialinėms grupėms;
- Kurti gerovę visiems vaikams nepriklausomai nuo socialinės padėties.

Analizuoti rodikliai:

- Būsimo gyvenimo trukmė
- Sergamumas psichologine depresija;
- Vaikai, gyvenantys socialinės rizikos šeimose;
- Vaikai gyvenantys skurde;
- Klaidikių mirtingumas;
- Anksčiau laiko, mažo svorio gimę naujagimiai;
- Maistinis krėtimis iki šeštos ar aštuntos savaitės;
- Nėščųjų rūkymas;
- Vaikų burnos sveikata;
- Vaikų priežiūros paslaugos;

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Strateginių tikslų pavyzdžiai (2)

Strateginis tikslas. Igalinti vaikus, jaunimą ir suaugusiuosius sustiprinti savo galimybes patiems kontroliuoti savo gyvenimą

Uždaviniai:

- Sumažinti socialinius netolygumus įgyjant įgūdžius ir kvalifikaciją;
- Užtikrinti kad mokykla, šeima ir bendruomenė bendradarbiautų vaikų ir jaunimo sveikatos ir gerovės netolygumus;
- Gerinti mokymosi visą gyvenimą kokybę ir prieinamumą.

Analizuoti rodikliai:

- Emocinė gerovė;
- Nutukusių vaikų skaičiaus dinamika;
- Paauglių nėštumas (lytinė elgsena, mokyklos lankymas ir kt.)
- Vaikų ir paauglių rūkymas;
- Narkotikų ir alkoholio vartojimas;
- Suaugusiųjų mokymasis;
- Mokymosi pasiekimai
- Kt.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

PSO rekomenduojamas veiksmingos intervencijos

Sritis	Greiti rezultatai (po 0-5 metų)	Rezultatai po 5 ir daugiau metų
Aplinka	<ul style="list-style-type: none"> • Eismo įvykių keltose prevencija • Aktyvus transportas • Saugios žalios erdvės • Karščio bangos planas 	<ul style="list-style-type: none"> • Švino ir gyvsidabrio pašalinimas • Cheminis reguliavimas
	<ul style="list-style-type: none"> • Sveiko užimtumo programos • Namų apšiltinimas • Namų ventiliacija (astmos prevencija) 	
Socialiniai veiksniai	<ul style="list-style-type: none"> • Grūvimų prevencija • Smurto prevencijos įstatymai • Pagindysinės depresijos prevencija • Paramos šeimai projektai 	<ul style="list-style-type: none"> • Išimokyklinės programos • Elgesio sutrikimų prevencija
	<ul style="list-style-type: none"> • Patyčių prevencija • Psichikos sveikata darbo vietoje • Psichologinės paramos grupės vyresniems • Tėvystės programos • Depresijos prevencija 	<ul style="list-style-type: none"> • Poli-sistemė terapija nepilnamečiams nusikaltėliams • Atpažinimas ir pagalba intymaus partnerio prievartos aukoms

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

PSO rekomenduojamos veiksmingos intervencijos

Sritis	Greiti rezultatai (po 0-5 metų)	Rezultatai po 5 ir daugiau metų
Elgsena	<ul style="list-style-type: none"> Gyvenimo būdo diabeto prevencijos programa Alkoholio prieinamumo ribojimas Bendruomeninės tabako vartojimo tarp jaunimo kontrolės intervencijos Darbo vietoje taikomos nutukimo prevencijos intervencijos 	<ul style="list-style-type: none"> Alkoholio minimali kaina Konsultacinė pagalba metantiems rūkyti (PSO – pakankamai efektyvi) Alkoholio vartojimo įpročių patikros ir pagalbos teikimas piktnaudžiaujantiems alkoholiu (PSO-pakankamai efektyvi)
	<ul style="list-style-type: none"> Tabako kontrolė, apmokestinimas ir reguliavimas teisės aktais (PSO-ypač efektyvi) Alkoholio kontrolė, apmokestinimas ir reguliavimas teisės aktais (PSO-ypač efektyvi) Mityba – druskos mažinimas; transriebalų rūgščių atsisakymas; gyventojų sveikos mitybos mokymas (PSO-ypač efektyvi) Fizinio aktyvumo populiarinimo kampanijos (PSO –ypač efektyvi) 	

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

PSO rekomenduojamos veiksmingos intervencijos

Sritis	Greiti rezultatai (po 0-5 metų)	Rezultatai po 5 ir daugiau metų
Imunizacija	<ul style="list-style-type: none"> Vaikams: noro virusas; pneumokokinė infekcija; rotovirusas; gripas 	<ul style="list-style-type: none"> Gripas, pneumokokinė infekcija Tymai, klaubytė, raudonukė, difterija, kokliušas, stabilgė Žmogaus papilomos virusas, hepatitas B, meningitas C
Ankstyvoji diagnostika (skryningas)	<ul style="list-style-type: none"> Abdominalinės aortos aneurizmos ankstyva diagnostika Depresijos dėl diabeto ankstyva diagnostika Gimdos kaklelio vėžio ankstyvoji diagnostika (PSO-ypač efektyvi) 	<ul style="list-style-type: none"> Diabeto ir sutrikusios gliukozės tolerancijos ankstyva diagnostika Kraujagyslių ligų patikra Kritinės ir storosios žarnos vėžio ankstyva diagnostika (PSO-pakankamai efektyvi)
Gydymas	<ul style="list-style-type: none"> Depresijos sergančiųjų diabetu gydymas Širdies ir kraujagyslių ligų gydymas (PSO-ypač efektyvi) 	<ul style="list-style-type: none"> Diabeto gydymas (PSO-pakankamai efektyvi) Astmos gydymas (PSO-pakankamai efektyvi)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Strateginis planavimas

SVEIKATOS NETOLYGUMŲ MAŽINIMO INTERVENCIJOS

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sprendimų priėmimo proceso etapai

1. Įrodymų rinkimas

- Suraskite patikimiausius mokslinių įrodymų šaltinius
- Surinkite kontekstinę informaciją apie veiksmius
- Pasitelkite suinteresuotų grupių žinias ir patirtį
- Įsitikinti, kad visa informacija, kuri naudojama kaip įrodymai, yra atkartojama, stebima, patikima ir patikrinama.

2. Įrodymų interpretavimas

- Įvertinkite mokslinių įrodymų tvarumą;
- Įvertinkite vietos suinteresuotų grupių patirtį, nusiustatymą ir vertybes;
- Įvertinkite intervencijos tinkamumą atsižvelgdami į vietovę ir gyventojus, kuriems ta intervencija skirta.

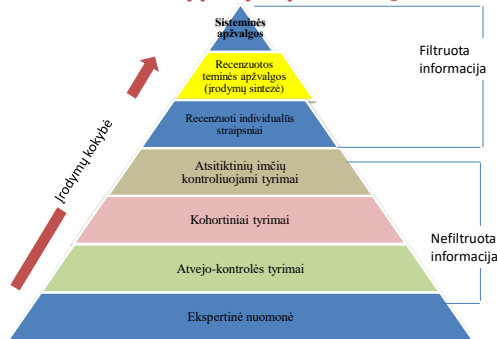
3. Patirties įvertinimas

- Įvertinkite ar tikrai Jūsų pasirinkta intervencija „veikia“

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mokslinių įrodymų hierarchija

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mokslinių įrodymų šaltiniai (1)

Visuomenės sveikatos grupė atlieka vertinimus intervencijų, kuriomis siekiama spręsti struktūrinius ir socialinius klausimus visuomenės, sistemų, politikos, teisinės bazės ir reguliavimo lygmenyse.

Ši organizacija atlieka visuomenės sveikatos intervencijų vertinimo sisteminės literatūros apžvalgą **ugdymo, įdarbinimo ir darbo aplinkos, pajamų pasiskirstymo/finansinių intervencijų, būsto ir urbanistinės aplinkos, natūralios aplinkos, maisto tiekimo ir prieigos, visuomenės saugumo, transporto įvykių, socialinio ryšio ir palaikymo bei sveikatos sistemų srityse.**

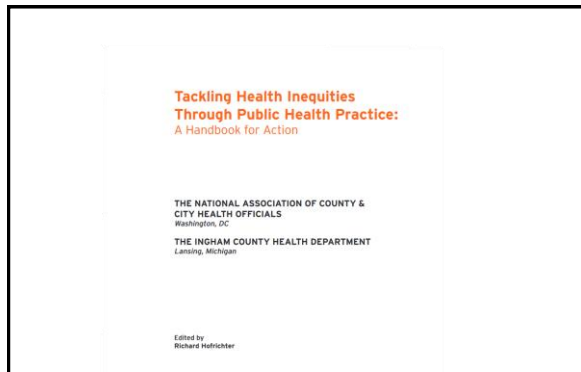
Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mokslinių įrodymų šaltiniai (2)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

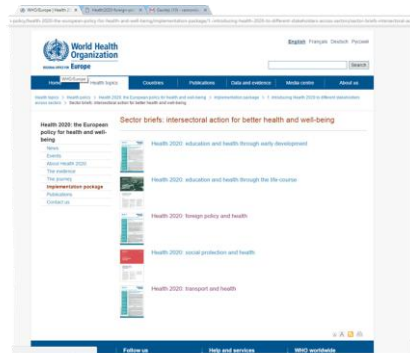
Idėjų šaltiniai

A resource to support local authorities in adopting a Health in All Policies (HiAP) approach

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Idėjų šaltiniai (II)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SVEIKATOS NETOLYGUMŲ MAŽINIMO PRIEMONĖS: ALKOHOLIO VARTOJIMAS (I)

Įrodymais grįstos intervencijos visai populiacijai

KONTROLĖ

- Alkoholinių gėrimų prieinamumo mažinimas (licencijos, darbo laikas, specializuotos parduotuvės)
- Alkoholinių gėrimų rinkodaros reguliavimas (reklama, nuolaidos)
- Alkoholinių gėrimų kainos reguliavimas (minimali alkoholio vieneto kaina)
- Vairavimo išgėrus kontrolės stiprinimas

PAGALBA

- Neįgijamo alkoholio vartojimo ir apsinuodijimo alkoholiu pasekmių mažinimas
- Ankstyvas rizikingo alkoholio vartojimo atpažinimas ir pagalbos teikimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SVEIKATOS NETOLYGUMŲ MAŽINIMO PRIEMONĖS: ALKOHOLIO VARTOJIMAS (II)

Įrodymais grįstos intervencijos mokiniams ir jų aplinkai (šeimai, bendruomenei)

ŠVIETIMAS/MOKYMAS

- Mokyti apie alkoholio daromą žalą, įtraukti mokymą į švietimo ir sveikatos mokymo programas.
- Švietimas apie alkoholį, jo žalą turi būti pritaikytas skirtingoms amžiaus grupėms.
- Vykstant švietimą mokyklos bendruomenėje, taikyti programas į kurias įtraukti mokinius, mokyklos personalą, vietos bendruomenę bei mokinių tėvus.
- Alkoholio vartojimą mažinančios švietimo intervencijos laikomos brangiomis ir mažai veiksmingomis. Jas tiksliau taikyti kaip papildomas informacijos sklaidos priemones kartu su kitomis kompleksinėmis alkoholio vartojimo mažinimo priemonėmis.
- Siauros apimties švietimo alkoholio vartojimo mažinimo programos, orientuojamos tik į mokinius, laukiamų rezultatų neduoda.

KONSULTACIJOS

- Konsultacijos mokiniui ir jo šeimai (tėvai, globėjai) bei jų įtraukimas į įvairias susijusias veiklas, siekiant mažinti alkoholio vartojimą.
- Prioritetą skirti pažeidžiamoms ir rizikos grupėms (mažas pajamas gaunantis, girtaujančias, nepilnas, daugiavaikes šeimas, taip pat į nepilnamečius, nelankančius pamokų bei linkusius į nusikaltimus).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

SVEIKATOS NETOLYGUMŲ MAŽINIMO PRIEMONĖS: ALKOHOLIO VARTOJIMAS (III)

INTERVENCIJOS

- Mokiniais, kurie linkę vartoti alkoholi, vykdyti trumpas intervencijas, teikiant asmeninius patarimus dėl alkoholio vartojimo daromos žalos sveikatai, rizikos sumažinimo bei informaciją, kur galima ieškoti pagalbos.
- Įgyvendinti universalias ir šeima orientuotas prevencines programas, mažinančias vaikų (iki 18 m.) piktnaudžiavimą alkoholiu. Į šeimą orientuotos psichosocialinės ar švietimo programos vysto tėvystės įgūdžius (pvz., parama tėvams, aiškių taisyklių įvedimas šeimoje, atsparumo draugų įtakai stiprinimas, tėvų susirūpinimo didinimas ir kt.).
- Įgyvendinti universalias mokinių (iki 18 m.) alkoholio vartojimą mažinančios prevencines programas, kuriose integruojamos mokykloje, šeimoje ar bendruomenėje taikomos psichosocialinės ar švietimo intervencijos. Psichosocialinėmis intervencijomis siekiama stiprinti mokinių psichologinius ir socialinius įgūdžius (pvz. atsparumas bendraamžių įtakai), o švietimo intervencijomis – kelti susirūpinimą apie alkoholio vartojimo žalą. Šias programas orientuoti į rizikingą elgseną (alkoholis, rūkymas, antisocialūs elgesys ir kt.).

LAISVALAIKIS

- Skatinti blaivaus jaunimo laisvalaikio organizavimą įtraukiant tėvus, bendruomenę ir suinteresuotas grupes (pvz., savivaldybės visuomenės sveikatos biuras prisideda organizuojant blaivų laisvalaikį, vykdo šviečiamąją veiklą mokiniams apie alkoholio žalą sveikatai).

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

AČIŪ UŽ DĖMESĮ

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos gyventojų sveikatos netolygumai: priežasčių analizė, mažinimo galimybės

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Sveikatos netolygumai „praktiškai“...

- Sveikatos skirtumai, atsirandantys dėl priežasčių, kurių dažniausiai būtų galima išvengti ir dažnai nulemti asmeninio pasirinkimo (pavyzdžiui, asmeninis sprendimas pasiskiepyti arba rizikingai vairuoti)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

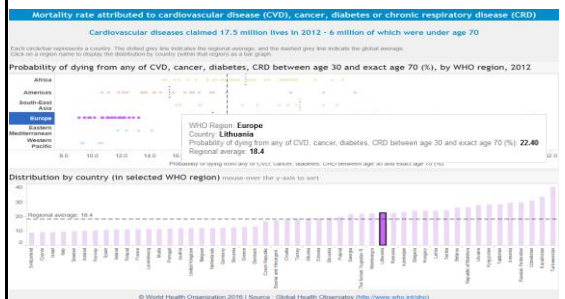
Vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumų priežastys

- Lietuvoje didžiausia dalimi vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumus lemia:
  - mirtingumas nuo lėtinių neinfekcinių ligų
    - ypatingas dėmesys tenka širdies ir kraujagyslių ligoms
  - išorinės mirties priežastys
    - padidintas dėmesys suicidiniams atvejams
  - gyvenamosios veiksniai
    - ypatingas dėmesys rizikingai elgsenai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mirtingumas nuo lėtinių neinfekcinių ligų

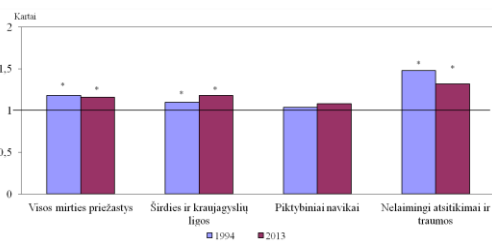

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Miesto ir kaimo vyrų mirtingumo nuo dažniausių mirties priežasčių palyginimas

Miesto vyrų mirtingumas prilygintas 1

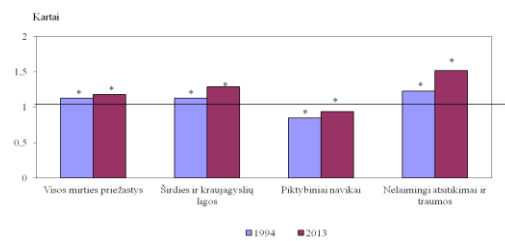

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Miesto ir kaimo moterų mirtingumo nuo dažniausių mirties priežasčių palyginimas

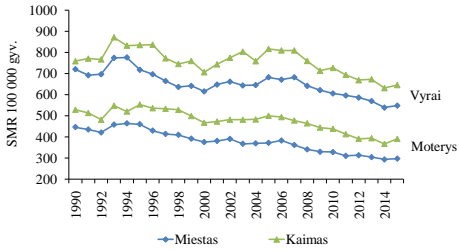
Miesto moterų mirtingumas prilygintas 1

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mirtingumas nuo širdies ir kraujagyslių sistemos ligų 1990 - 2015 m.

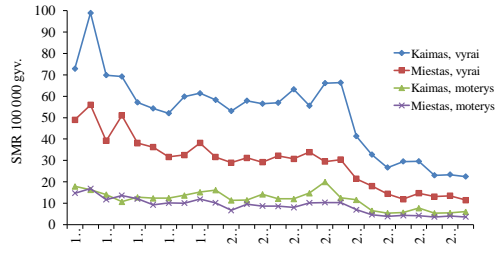

Šaltinis: <https://osp.stat.gov.lt/temines-leteles19>

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mirtingumas nuo transporto traumų 1990 – 2015 m.

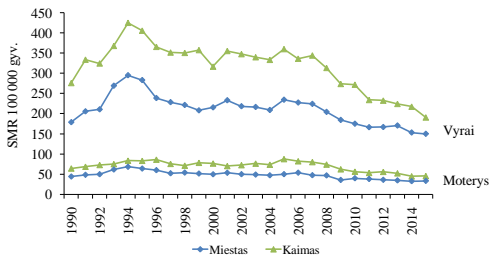

Šaltinis: <https://osp.stat.gov.lt/temines-leteles19>

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

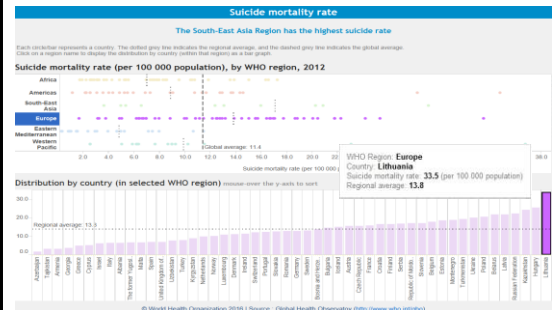
Mirtingumas nuo nelaimingų atsitikimų, apsinuodijimų ir traumų 1990 – 2015 m.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

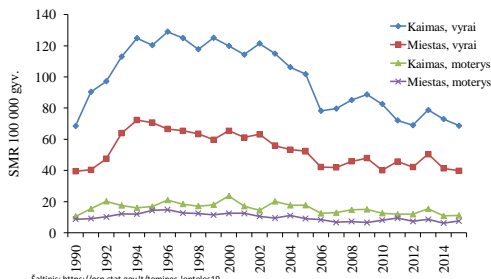
Savižudybių rodiklis Lietuvoje

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Mirtingumas nuo savižudybių 1990 – 2015 m.

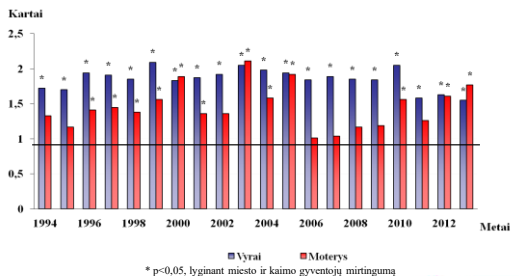
Šaltinis: <https://osp.stat.gov.lt/temines-leteles19>

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Miesto ir kaimo gyventojų mirtingumo nuo savižudybių palyginimas

Miesto moterų mirtingumas prilygintas 1

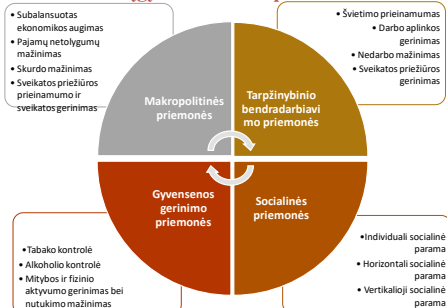

* p<0,05, lyginant miesto ir kaimo gyventojų mirtingumą

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Netolygumų mažinimo priemonės pagal igyvendinimo apimtį

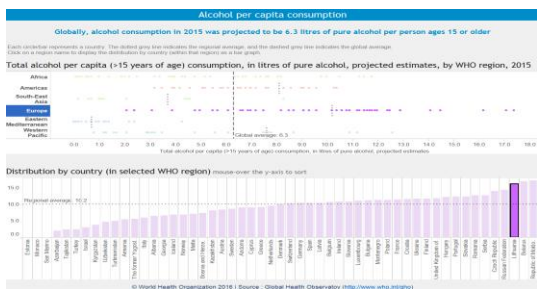

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Pagrindiniai rizikos veiksniai

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Alkoholio vartojimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

GALIMAS VERTINAMŲ RODIKLIŲ PAVYZDYS

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

I diagnozių grupė

- 100 proc. tik alkoholio vartojimo sąlygojamos mirties priežastys:

Diagnozė	TLK-10 kodai
Psichikos ir elgesio sutrikimai, vartojant alkoholį	F10
Nervų sistemos degeneracija, sukelta alkoholio	G31.2
Alkoholio sukelta polineuropatija	G62.1
Alkoholinė kardiomiopatija	I42.6
Alkoholinis gastritas	K29.2
Alkoholinė kepenų liga	K70
Lėtinis alkoholinis pankreatitas	K86.0
Atsitiktinis apsinuodijimas alkoholiu bei jo poveikis	X45
Tyčinis apsinuodijimas ir apnuodijimas alkoholiu	X65
Apsinuodijimas alkoholiu bei jo poveikis, kai ketinimas nežinomas	Y15

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

II diagnozių grupė

II diagnozių grupė	TLK-10
Lūpos, burnos ertmės ir ryklės piktybiniai navikai	C00-C14
Stemplės piktybiniai navikai	C15
Gaubtinės žarnos piktybiniai navikai	C18
Tiesiosios žarnos piktybiniai navikai	C20
Kepenų ir intrahepatinių tulžies takų piktybiniai navikai	C22
Gerklų piktybiniai navikai	C32
Krūties piktybiniai navikai	C50
Epilėpsija ir epilepsinė būklė	G40-G41
Hipertenzinės ligos	I10-I15
Širdies išeminės ligos	I20-I25
Širdies išeminės ligos (pirminei mirtinumo analizei)	I20-I25
Paroksizminė tachikardija, prieširdžių virpėjimas ir plazdėjimas, kitos širdies aritmijos	I47-I49
Hemoraginis insultas	I60-I62, I69.0-I69.2
Išeminis insultas	I63-I66, I69.3-I69.4
Stemplės venų mazgalas	I85
Gastroezofaginis plyšimo hemoraginis sindromas	K22.6
Lėtinis hepatitas, kepenų fibrozė ir cirozė	K73, K74
Tulžies pūslės akmenligė	K80
Ūminis ir lėtinis pankreatitas	K85, K86.1
Psoriazė (išskyrus artropatinę psoriazę)	L40 ba L40.5

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

III diagnozių grupė

III diagnozių grupė	TLK-10	APD koeficientai
Pėstinėj žuvę kelių eismo įvykyje	V02-V04, V06, V09	0,1253
Važiuojantieji transporto priemonė žuvę kelių eismo įvykyje	V12-V14, V19-V87, V89	0,1624
Nelaimingi atsitikimai su vandens transporto priemonėmis	V90-V94	0,2000
Nukritimai	W00-W19	0,4170
Sužeidimai šaunamuoju ginklu	W32-W34	0,4560
Atsitiktinis paskendimas	W65-W74	0,5910
Skrandžio turinio įkvėpimas ir maisto įkvėpimas ar prarijimas, sukėlis kvėpavimo takų obstrukciją	W78-W79	0,5800
Dūmų, garso ir liepsnos poveikis	X00-X09	0,3980
Intensyvaus natūralaus šalčio poveikis	X31	0,7260
Tyčiniai susižalojimai ir įvykiai, kai ketinimas nepatikslingas	X60-X84, Y10-Y34 be X65, Y15	0,5530
Pasikėsinimai	X85-Y09	0,6390

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

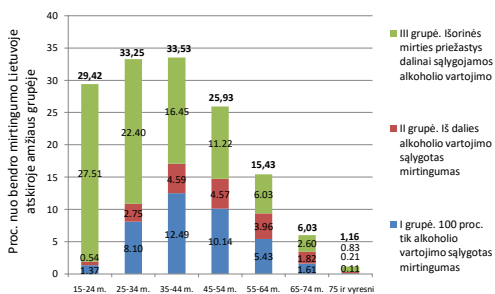
Alkoholio sąlygotas mirtingumas Lietuvoje 2003-2011 m.

Lietuva	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
I diagnozių grupė	1114	1096	1245	1486	1738	1479	1011	965	939
II diagnozių grupė	573	640	671	791	893	851	781	787	740
III diagnozių grupė	2025	1963	2173	2031	1990	1870	1695	1681	1521
Iš viso	3712	3699	4089	4308	4621	4200	3487	3433	3200
<i>Iš viso 100 000 gyventojų</i>	131,02	130,31	143,90	151,43	162,25	147,52	122,90	122,96	116,88
<i>Bendras mirčių sk.</i>	40988	41350	43831	44810	45590	43835	42043	42115	40970

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

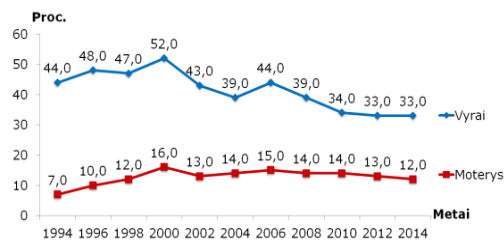
Alkoholio sąlygota dalis nuo bendro mirtingumo atskirose amžiaus grupėse (bendrai 2003-2011 m. laikotarpiu)

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kasdien rūkančių Lietuvos gyventojų dalis 1994-2014 m.

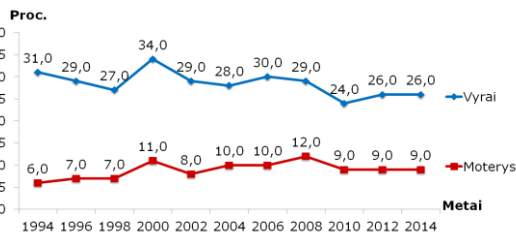

Šaltinis: Sveikatos tyrimų Lietuvos žmonių gyvenimo tyrimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos gyventojų, bent kartą per savaitę geriančių stiprius alkoholinius gėrimus, dalis 1994-2014 m.

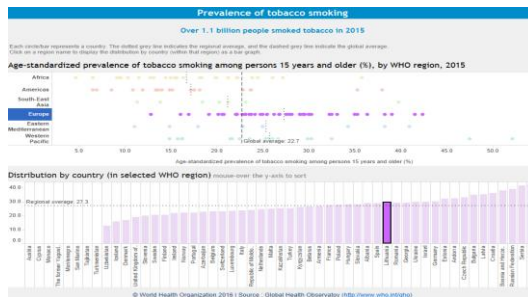

Šaltinis: Sveikatos tyrimų Lietuvos žmonių gyvenimo tyrimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Tabako gaminių vartojimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Tabako gaminių vartojimas

DEATHS
% caused by tobacco, 2010

23.7%
OF MEN

More men, on average, die from tobacco use in Lithuania compared with other high-income countries.

AD SN
% of adult population, 2013

6%
OF WOMEN

Even though fewer women, on average, die from tobacco use in Lithuania compared with other high-income countries, still 23 women are being killed by tobacco every week, necessitating action from policymakers.

CHILDREN SMOKING
% using tobacco daily, 2013

26%
OF BOYS

More boys, on average, smoke in Lithuania compared with other high-income countries.

13%
OF GIRLS

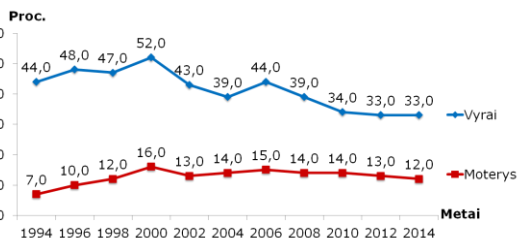
More girls, on average, smoke in Lithuania compared with other high-income countries.

Šaltinis: WHO HFA DB 2015; WTA 2016

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kasdien rūkančių Lietuvos gyventojų dalis 1994-2014 m.

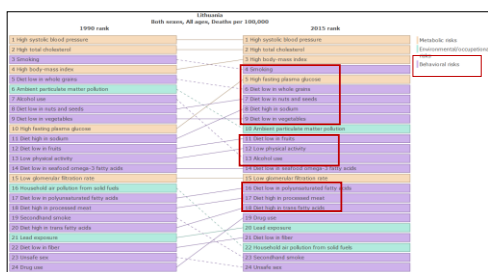

Šaltinis: Suaugusių Lietuvos žmonių gyvenimo tyrimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Gyvenimo sąlygoti rizikos veiksniai (netiesioginiai) 1990 – 2015 m.

Šaltinis: <http://vizhub.healthdata.org/gbd-compare/#>

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

ATVEJO STUDIJA

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

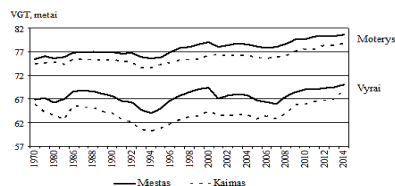
Situacija

- Lietuvos kaimo gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė jau daugiau kaip tris dešimtmečius yra trumpesnė negu miesto gyventojų.
- Pastebima bendra tendencija, kad vyrų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumai mieste ir kaime yra didesni negu moterų.
- Didžiausia dalimi miesto ir kaimo vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumus lemia mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių sistemos ligų bei išorinių mirties priežasčių skirtumai.
- Nepalankiausia šiuo požiūriu yra kaimo vyrų situacija.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė

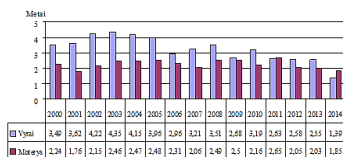

Lietuvos kaimo gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė jau daugiau kaip tris dešimtmečius yra trumpesnė negu miesto gyventojų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų vidutinė tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumai

Pastebima bendra tendencija, kad vyrų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumai mieste ir kaime yra didesni negu moterų.

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

KLAUSIMAI DISKUSIJAI

Seminaras

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Ar tai išvengiamas reiškinys?

- veiksniai, turintys didžiausią įtaką situacijos išeitims?
- valstybinės ar/ir regioninės politikos veikimo sritis?
- kokiais būdais ir kurių veiksmų pasireiškimą sumažinus, galime tikėtis maksimaliai teigiamo rezultato?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kokiomis priemonėmis būtų galima pagerinti situacija?

- **Bendrojo pobūdžio strateginės priemonės?**
  - *populiacinės* (nacionalinio, regioninio ar vietinio lygmenų) ir *tikslinių grupių* (nukreiptos į vieną iš tikslinių grupių) strateginės intervencijos netolygumams mažinti
- **Specifinio pobūdžio strateginės priemonės?**
  - pažeidžiamiausių grupių sveikatos gerinimas
  - sveikatos skirtumų tarp grupių mažinimas
  - universalus sveikatos gerinimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kokie veiksmai būtini savivaldybės ir nacionaliniame lygmenyje, kad būtų užtikrintas sveikatos netolygumų mažinimas?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kokie sektoriai turėtų dalyvauti įgyvendinant sveikatos netolygumų vertinimo bei mažinimo strategijas savivaldybės ir nacionaliniame lygmenyje?

- šių sektorių sąveikos taškai?
- politinio sprendimo ar proceso įgalinimo veiksmams?
- skirtingų sektorių įgalinimas?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Kokių pagrindinių kliūčių galima tikėtis sprendžiant šią problemą?

- Socialinių?
- Politinių?
- Vadybos?
- Tarpinstitucinės partnerystės?
- ...kita?

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

REKOMENDACIJOS

refleksija po seminaro

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Tabako gaminių vartojimo mažinimo rekomendacijos

- **Valstybinio lygmens?**
  - tabako akcizų didinimas
  - tabako reklamos, pardavimo skatinimo ir rėmimo draudimas
  - pagalba metantiems rūkyti
  - apsauga nuo pasyvaus rūkymo
  - nelegalios tabako gaminių prekybos mažinimas
  - visuomenės informavimas apie tabako žalą
- **Savivaldos lygmens?**
  - griežtesnė prekybos kontrolė
  - atrankinės patikros ir trumpųjų konsultacijų taikymas
  - nerūkymo zonų plėtra

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Alkoholio vartojimo mažinimo rekomendacijos

- **Valstybinio lygmens?**
  - alkoholinių gėrimų prieinamumo mažinimas, alkoholinių gėrimų rinkodaros reguliavimas
  - alkoholinių gėrimų kainų reguliavimas
  - vairavimo išgėrus kontrolės stiprinimas
  - monitoringo ir priežiūros gerinimas
- **Savivaldos lygmens?**
  - licencijavimo griežtinimas
  - atrankinės patikros ir trumpųjų konsultacijų taikymas
  - jaunuolių (16 -17 metų amžiaus) atrankinė patikra ir trumposios konsultacijos
  - suaugusiųjų asmenų atrankinės patikros vykdymas
  - trumpo patarimo konsultacijos suaugusiems asmenims taikymas
  - išplėstinės trumposios konsultacijos suaugusiems taikymas
  - intervencijų mokiniais ir jų aplinkai (šeimai, bendruomenei) taikymas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Rekomendacijos gyventojų mitybos netolygumų mažinimui

- **Valstybinio lygmens?**
  - mitybos stebėsenos sistemos ir mitybos duomenų banko sukūrimas ir palaikymas
  - Sveikatai nepalankaus, didelės energinės vertės maisto produktų apmokestinimas (10-20 proc.)
  - kortelių vaisiams ir daržovėms įsigyti platinimas mažas pajamas gaunantiems gyventojams
  - parengti ir įteisinti sveikos mitybos produktų ir patiekalų standartą
- **Savivaldos lygmens?**
  - gyventojų mitybos raštingumo gerinimas
  - sveikos mitybos įgūdžių gerinimas, remiantis mokslo pagrįsta praktika
  - asmens ir visuomenės sveikatos sektoriaus sinergija mitybos klausimais
  - vaisių ir daržovių vartojimo skatinimas
  - informacinių kampanijų rengimas

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

Savižudybių netolygumų mažinimo rekomendacijos

- **Valstybinio lygmens?**
  - nacionalinio savižudybių prevencijos veiksų plano parengimas ir įgyvendinimas
  - patikimos savižudybių rodiklių stebėsenos užtikrinimas ir savižudybių prevencijos vertinimas
  - didinti informuotumą apie savižudybių prevenciją
- **Savivaldos lygmens?**

PARENGTI IR ĮGYVENDINTI SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJOS ALGORITMĄ SAVIVALDYBĖJE

Projekto „Sveikatos netolygumų nustatymo ir mažinimo gebėjimų stiprinimo modelio sukūrimas (NOR-LT11-SAM-01-TF-02-001)“ mokymai (2017 m., Kaunas)

